

ΦΥΣΙΚΗ

**Ομάδας Προσανατολισμού
Θετικών Σπουδών**

**Γ΄ τάξη
Γενικού Λυκείου**

ΤΟΜΟΣ 3ος

Σημείωση: Στο Ευρετήριο Όρων τα γράμματα Α, Β, Γ, ..., Θ δηλώνουν αντίστοιχα τον 1ο, 2ο, 3ο, ..., 9ο τόμο.

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**Α. ΙΩΑΝΝΟΥ - Γ. ΝΤΑΝΟΣ
Α. ΠΗΤΤΑΣ - Σ. ΡΑΠΤΗΣ**

**Η συγγραφή και η επιστημονική επι-
μέλεια του βιβλίου πραγματοποιήθη-
κε υπό την αιγίδα του Παιδαγωγικού
Ινστιτούτου**

ΦΥΣΙΚΗ

**Ομάδας Προσανατολισμού
Θετικών Σπουδών**

**Γ' τάξη
Γενικού Λυκείου**

ΤΟΜΟΣ 3ος

Ι. Τ. Υ. Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

— ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ —

Συγγραφείς:

**Αλέκος Ιωάννου, Γιάννης Ντάνος
Άγγελος Πήττας, Σταύρος Ράπτης**

Κριτές:

**Αντωνίου Νικόλαος, καθηγητής Πα-
νεπιστημίου Αθηνών, ως πρόεδρος
Ευθυμιόπουλος Θωμάς, Αν. Καθη-
γητής Πανεπιστημίου Κρήτης**

**Αρναουτάκης Ιωάννης, Σχολικός
Σύμβουλος ΠΕ04 Δ/θμιας Εκ/σης**

**Καρανίκας Ιωάννης, Σχολικός
Σύμβουλος ΠΕ04 Δ/θμιας Εκ/σης**

**Πρίντζας Γεώργιος, Σχολικός Σύμ-
βουλος ΠΕ04 Δ/θμιας Εκ/σης**

**Κοτρόζου Αικατερίνη, Φυσικός,
M.Sc. Καθηγήτρια Δ/θμιας Εκ/σης**

**Φωτάκης Ιωάννης, Καθηγητής
ΠΕ04 Δ/θμιας Εκ/σης».**

Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ.

**Υποπρόγραμμα 1: ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕ-
ΧΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**

**Μέτρο 1.1: ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΠΡΟ-
ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥ-
ΣΗΣ**

Ενέργεια 1.1α: Προγράμματα-βιβλία

**ΕΡΓΟ: ΑΝΑΔΙΑΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ ΕΚΣΥΓ-
ΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ-
ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙ-
ΣΤΗΜΩΝ ΜΕ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΑΡΑΓΩ-
ΓΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ**

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

Η επανέκδοση του παρόντος βιβλίου πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων «Διόφαντος» μέσω ψηφιακής μακέτας, η οποία δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ / ΕΠ «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» / Πράξη «ΣΤΗΡΙΖΩ».

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για τη γνώση
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Οι διορθώσεις πραγματοποιήθηκαν κατόπιν έγκρισης του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η αξιολόγηση, η κρίση των προσαρμογών και η επιστημονική επιμέλεια του προσαρμοσμένου βιβλίου πραγματοποιείται από τη Μονάδα Ειδικής Αγωγής του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Η προσαρμογή του βιβλίου για μαθητές με μειωμένη όραση από το ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ πραγματοποιείται με βάση τις προδιαγραφές που έχουν αναπτυχθεί από ειδικούς εμπειρογνώμονες για το ΙΕΠ.

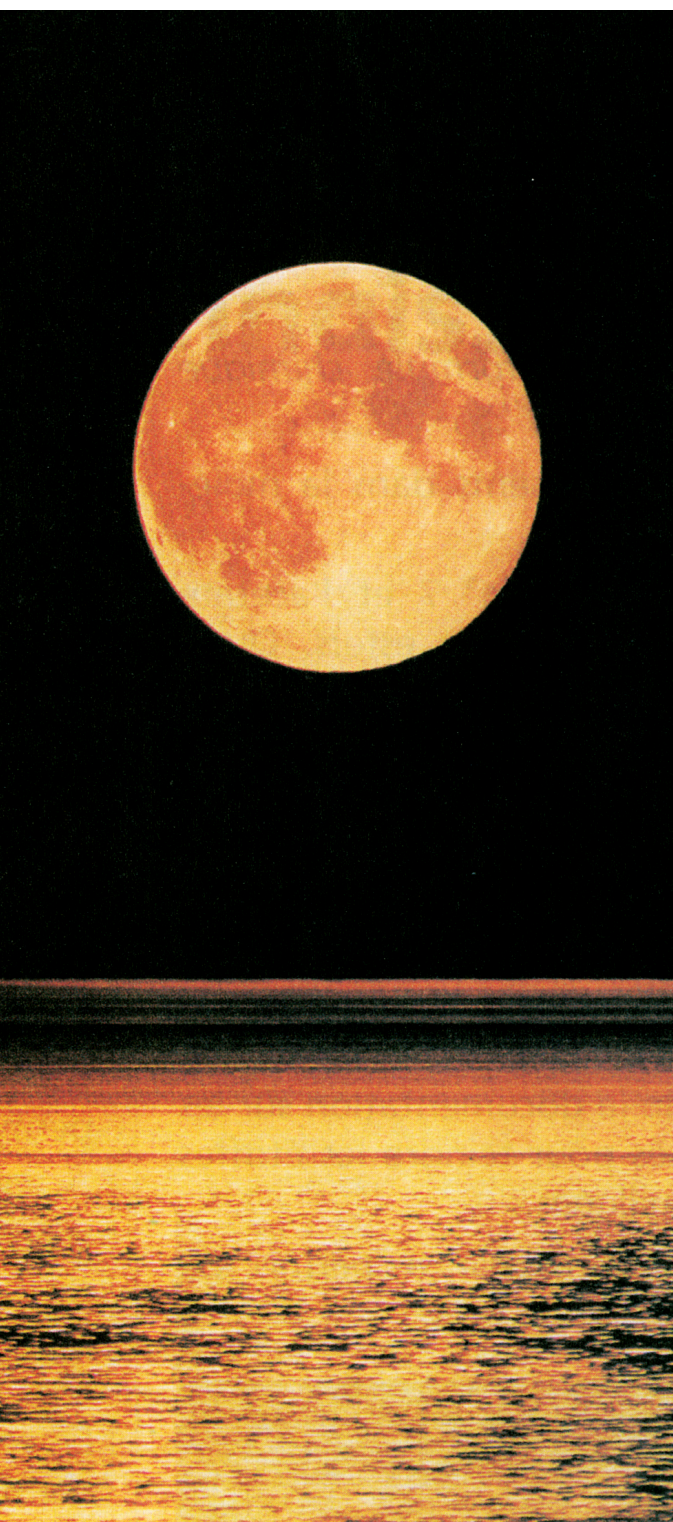
**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ
ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ

(2

ΚΥΜΑΤΑ

)

Επαλληλία

Συμβολή

**Στάσιμα
κύματα**

**Ηλεκτρομαγνητικά
κύματα**

**Ανάκλαση και
διάθλαση**

Διασκεδασμός

Σύνοψη

Ασκήσεις

(2.10.) Ολική Ανάκλαση

Το **σχήμα 2.33** δείχνει μερικές ακτίνες μονοχρωματικού φωτός που εκπέμπονται από μια σημειακή πηγή **P**, μέσα σε ένα υλικό **a** με δείκτη διάθλασης n_a . Οι ακτίνες προσπίπτουν στην επιφάνεια που χωρίζει το υλικό **a** από ένα δεύτερο διαφανές υλικό **b** που έχει δείκτη διάθλασης n_b .

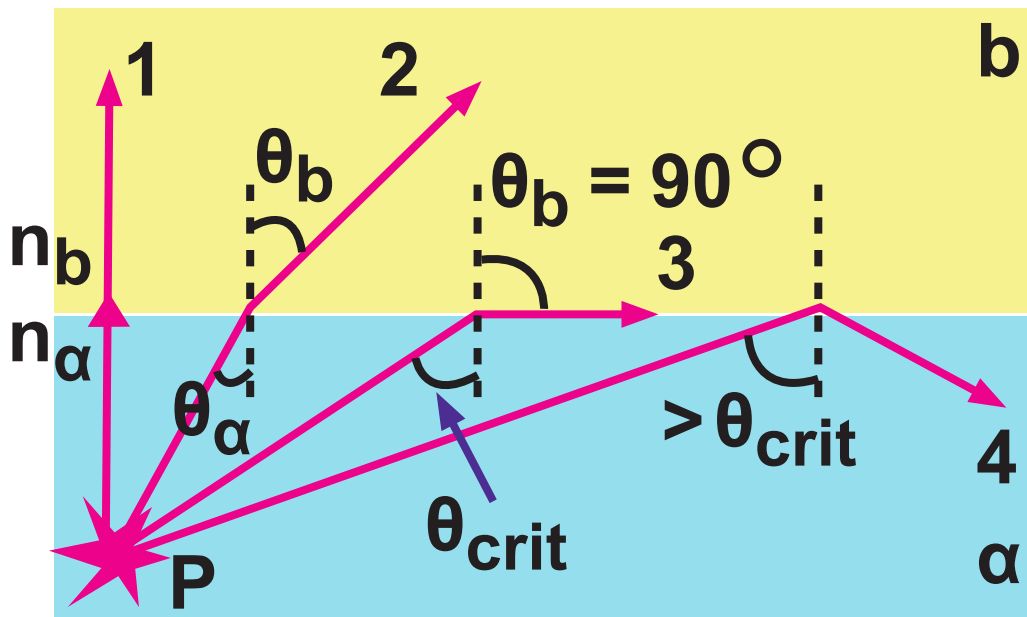
Έστω ότι $n_a > n_b$. Από το νόμο του Snell, για τη γωνία διάθλασης μιας τέτοιας ακτίνας έχουμε

$$n_b \sin \theta_b = \frac{n_a}{n_b} n_b \sin \theta_a \quad (2.17)$$

Επειδή ο λόγος $\frac{n_a}{n_b}$ είναι μεγαλύτερος της μονάδας, το $n\theta_b$ είναι μεγαλύτερο του $n\theta_a$, επομένως $\theta_b > \theta_a$. Άρα υπάρχει μια τιμή της θ_a – μικρότερη από τις 90° – για την οποία ο νόμος του Snell δίνει $n\theta_b = 1$ επομένως $\theta_b = 90^\circ$. Αυτό συμβαίνει στην περίπτωση της ακτίνας 3 του σχήματος 2.33. Η γωνία θ_a για την οποία η διαθλώμενη ακτίνα κινείται παράλληλα προς τη διαχωριστική επιφάνεια των δύο μέσων ονομάζεται **κρίσιμη γωνία (ή οριακή γωνία)** και συμβολίζεται με θ_{crit} . Όταν η γωνία πρόσπτωσης γίνει μεγαλύτερη από τη θ_{crit} η ακτίνα ανακλάται ολικά από τη διαχωριστική επιφάνεια.

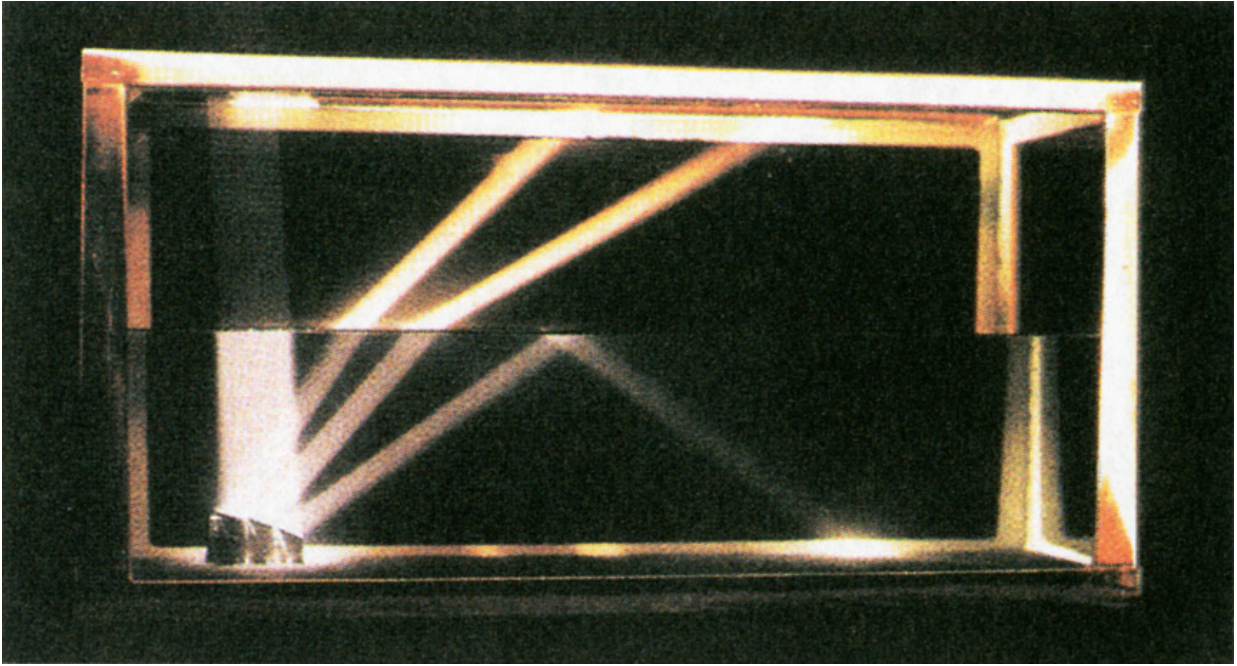
Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται

ολική ανάκλαση. Μια τέτοια περίπτωση παριστάνεται με την ακτίνα **4** στο **σχήμα 2.33**. Η ακτίνα **4** ανακλάται από τη διαχωριστική επιφάνεια σαν να έπεσε πάνω σε ένα τέλειο κάτοπτρο. Η ακτίνα αυτή, όπως και όλες οι ακτίνες που υφίστανται ολική ανάκλαση, ακολουθούν το νόμο της ανάκλασης δηλαδή, η γωνία πρόσπτωσης ισούται με τη γωνία ανάκλασης.

Φωτεινές ακτίνες που εκπέμπονται από τη σημειακή πηγή **P**, προσπίπτουν στη διαχωριστική επιφάνεια δύο διαφανών μέσων. Αν $n_a > n_b$ κάποιες ακτίνες υφίστανται ολική ανάκλαση.

Σχήμα 2-33.

Στη διάταξη φαίνεται τόσο η διάθλαση όσο και η ολική ανάκλαση στη διαχωριστική επιφάνεια νερού – αέρα.
Εικόνα 2-10.

Μπορούμε να βρούμε την κρίσιμη γωνία θ_{crit} χρησιμοποιώντας το νόμο του Snell. Αν στη σχέση (2.17) θέσουμε $\theta_b = 90^\circ$ προκύπτει

$$n_b \theta_{\text{crit}} = \frac{n_b}{n_a} \quad (2.18)$$

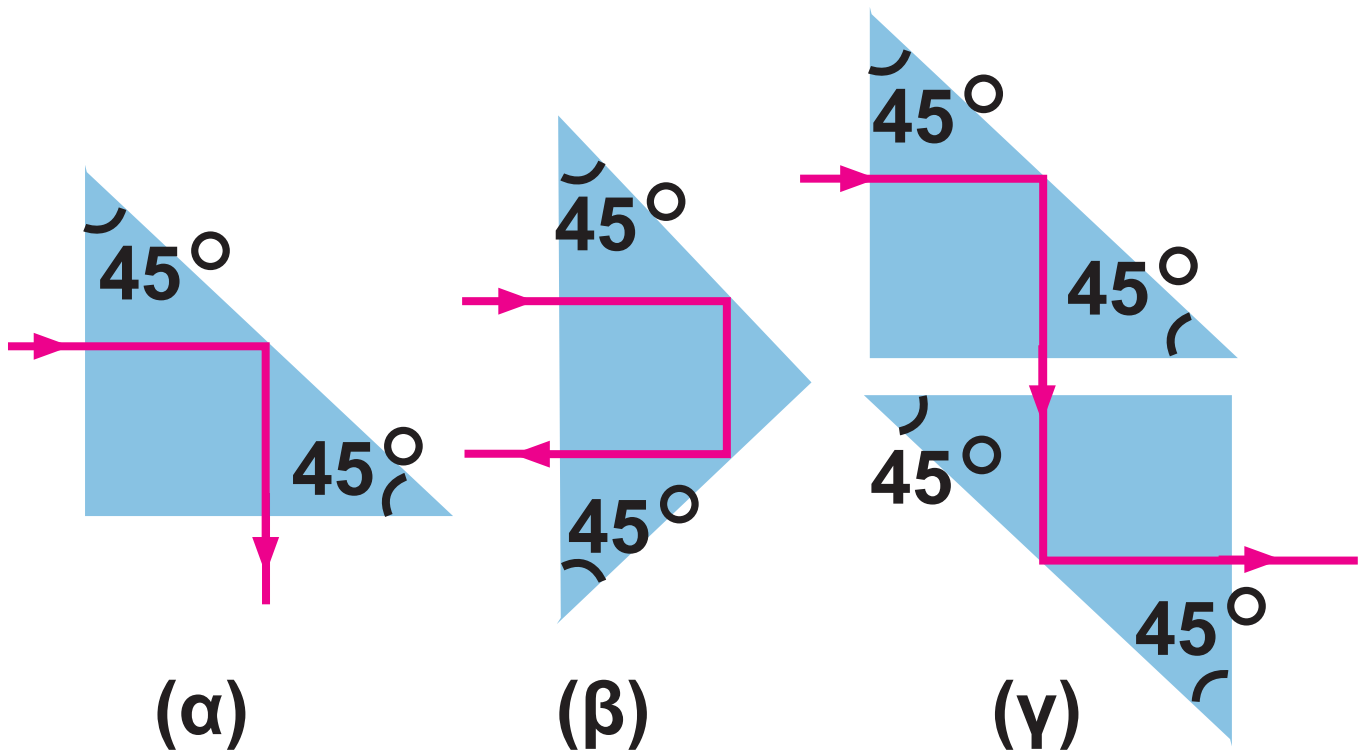
Η σχέση (2.18) ισχύει μόνο όταν $n_a > n_b$, διαφορετικά θα έδινε $\eta\mu\theta_{\text{crit}} > 1$, που είναι αδύνατο.

Επομένως,

το φαινόμενο της ολικής ανάκλασης συμβαίνει μόνο όταν το φως μεταβαίνει από μέσο (α) σε μέσο (β) για τα οποία ισχύει $n_a > n_b$. Για να έχουμε ολική ανάκλαση πρέπει η γωνία πρόσπτωσης να είναι μεγαλύτερη της κρίσιμης γωνίας.

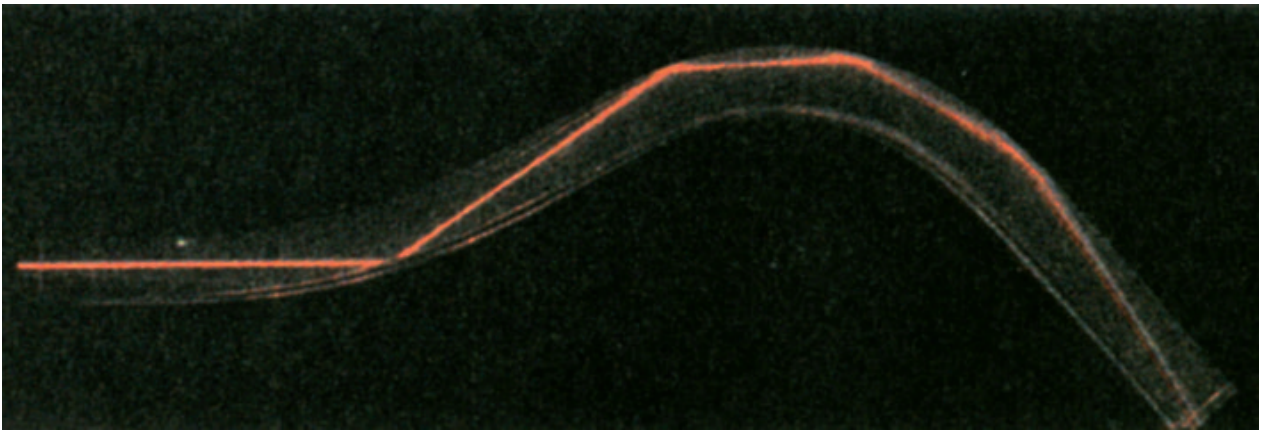
Για το φως που κατευθύνεται από το γυαλί στον αέρα, η κρίσιμη γωνία είναι $41,1^\circ$. Η κρίσιμη γωνία είναι γενικά μικρή, όταν ένα μέσο έχει μεγάλο δείκτη διάθλασης και το άλλο είναι ο αέρας. Στο διαμάντι η κρίσιμη γωνία είναι 24° . Η μικρή κρίσιμη

γωνία είναι ο λόγος που ένα κατεργασμένο διαμάντι (με πολλές έδρες) λαμποκοπά στο φως. Το μεγαλύτερο μέρος του φωτός που εισέρχεται στο διαμάντι, υφίσταται ολική ανάκλαση στις διάφορες έδρες του. Για να εξέλθει πρέπει να προσπέσει σχεδόν κάθετα στις έδρες του.

Πρίσματα ολικής ανάκλασης. Το (γ) δείχνει πώς λειτουργεί το περισκόπιο.
Σχήμα 2.34

Εάν χρησιμοποιήσουμε το κατάλληλο πρίσμα, μπορούμε με το φαινόμενο της ολικής ανάκλασης να μεταβάλλουμε την κατεύθυνση μιας ακτίνας φωτός. Στο **σχήμα 2.34** παρατηρούμε τέτοιες περιπτώσεις. Στο **σχήμα 2.34α** η φωτεινή ακτίνα με ολική ανάκλαση εκτρέπεται κατά 90° ενώ στο **σχήμα 2.34β** εκτρέπεται κατά 180° (αντιστρέφεται η πορεία της). Στα περισκόπια που χρησιμοποιούνται στα υποβρύχια, ο συνδυασμός δύο πρισμάτων της περίπτωσης (α) (**σχ. 2.34γ**) επιτρέπει στο πλήρωμα του υποβρυχίου να βλέπει τι γίνεται πάνω από την επιφάνεια του νερού.

Η μετάδοση ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων στις οπτικές ίνες στηρίζεται στο φαινόμενο της ολικής ανάκλασης.

Εικόνα 2-11.

Παράδειγμα 2.4

Υπολογίστε την κρίσιμη (οριακή) γωνία στη διαχωριστική επιφάνεια νερού-αέρα. Ο δείκτης διάθλασης του νερού είναι **1,33**.

Απάντηση:

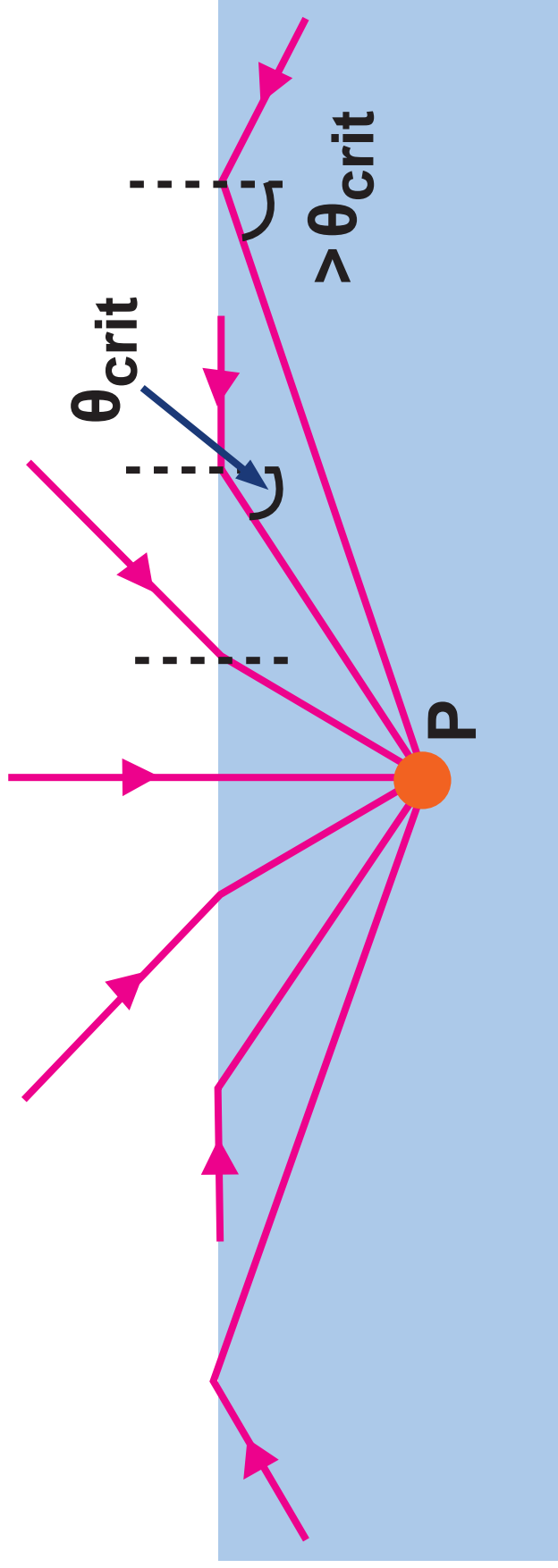
Η κρίσιμη γωνία δίνεται από τη σχέση

$$n\mu\theta_{\text{crit}} = \frac{n_b}{n_a}$$

Μέσο **a** είναι το νερό με $n_a = 1,33$ και μέσο **b**, ο αέρας με $n_b = 1$.

Αντικαθιστώντας παίρνουμε ότι $n\mu\theta_{\text{crit}} = 0,75$ επομένως $\theta_{\text{crit}} = 49^\circ$.

Όταν ένας δύτης βρίσκεται μέσα στο νερό και κοιτάζει προς τα πάνω, μπορεί να δει έξω από το νερό, μόνο όταν κοιτάζει με γωνία μικρότερη της κρίσιμης. Όταν κοιτάζει με γωνία μεγαλύτερη της κρίσιμης, οι φωτεινές ακτίνες που φτάνουν στα μάτια του προέρχονται από ολική ανάκλαση του φωτός στη διαχωριστική επιφάνεια νερού αέρα και αυτό που βλέπει είναι ο βυθός (σχ. 2.35).

Ο δύτες που βρίσκεται στο σημείο **P**, δέχεται φωτεινές ακτίνες από τον αέρα αλλά και ακτίνες που προέρχονται από ολική ανάκλαση στην επιφάνεια του νερού. Έτσι, κοιτάζοντας στην επιφάνεια βλέπει τι συμβαίνει στο βυθό.

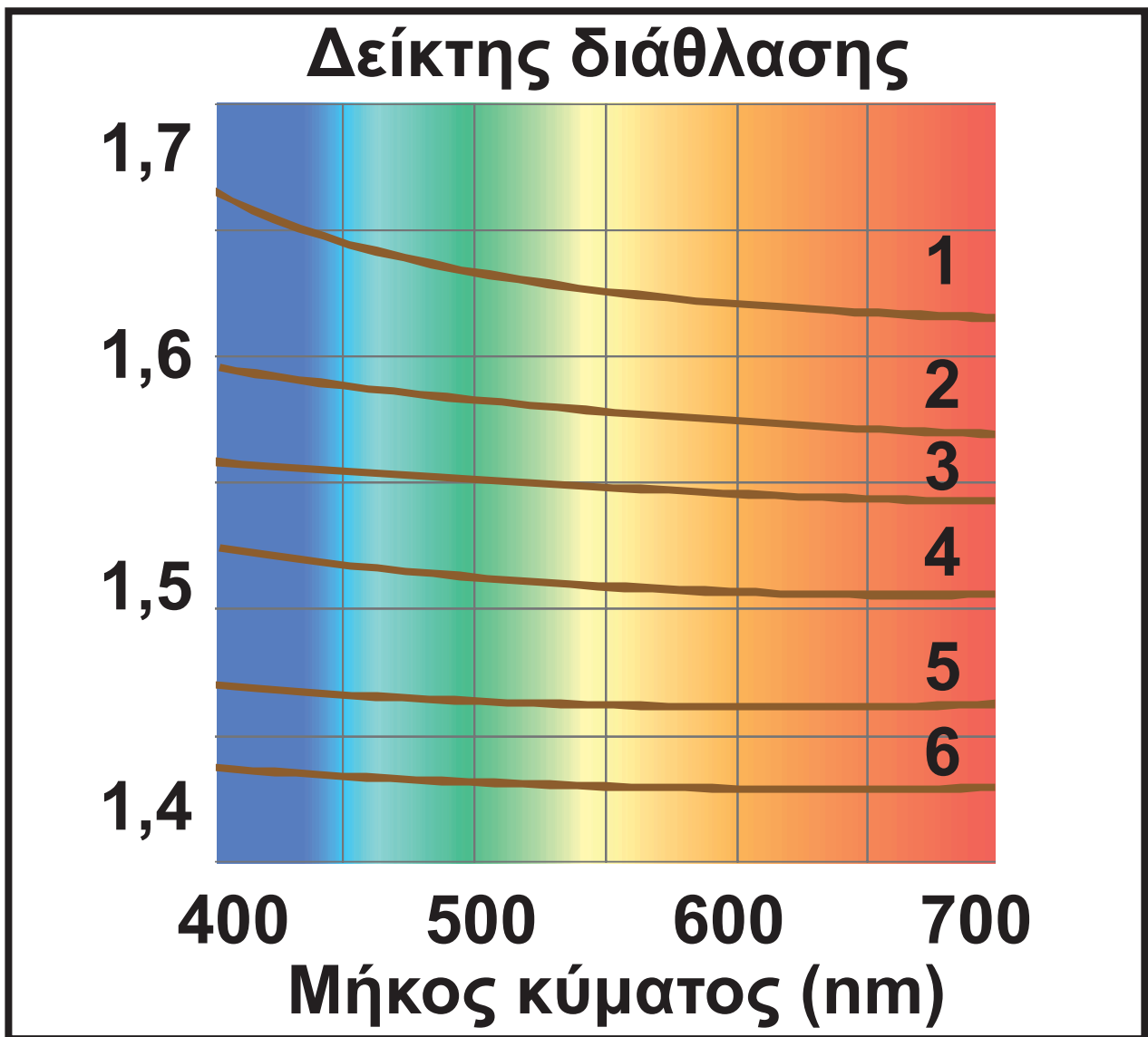
Σχήμα 2-35.

(2.11.) Διασκεδασμός – Ανάλυση του Φωτός

Στο κενό η ταχύτητα του φωτός είναι ίδια για όλα τα μήκη κύματος. Μέσα στην ύλη, όμως, η ταχύτητα διάδοσης του φωτός εξαρτάται από το μήκος κύματος.

Αυτό σημαίνει ότι και ο δείκτης διάθλασης ενός υλικού, δεν είναι ίδιος για όλες τις ακτινοβολίες αλλά εξαρτάται από το μήκος κύματος της ακτινοβολίας που προσπίπτει στο υλικό.

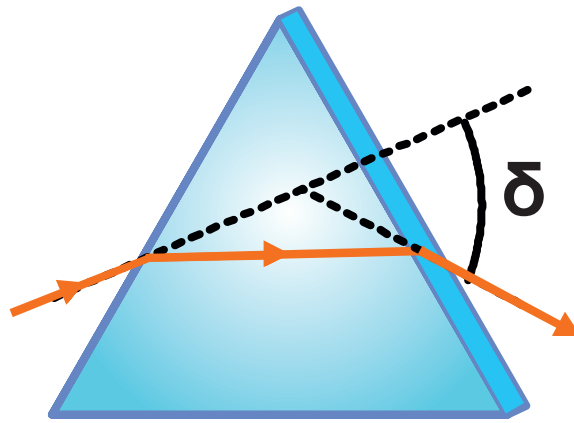
Η εξάρτηση του δείκτη διάθλασης από το μήκος κύματος της ακτινοβολίας ονομάζεται διασκεδασμός.

Μεταβολή του δείκτη διάθλασης ορισμένων υλικών σε συνάρτηση με το μήκος κύματος. Τα υλικά είναι: (1) πυριτική μολυβδύαλος (κρύσταλλο) (2) βορική μολυβδύαλος (κρύσταλλο) (3) χαλαζίας (4) πυριτική στεφανύαλος (5) τηγμένος χαλαζίας (6) φθορίτης.
Σχήμα 2-36.

Στο **σχήμα 2.36** βλέπουμε την εξάρτηση του δείκτη διάθλασης έξι διαφορετικών υλικών, από το μήκος του κύματος. Η τιμή του συνήθως μειώνεται, όταν αυξάνεται το μήκος κύματος. Ο δείκτης διάθλασης είναι μεγαλύτερος για το ιώδες φως και μικρότερος για το ερυθρό.

Έστω ότι μια μονοχρωματική ακτίνα φωτός, προσπίπτει πάνω σ' ένα πρίσμα, όπως στο **σχήμα 2.37**. Η ακτίνα διαθλάται κατά την είσοδό της στο πρίσμα, αλλά και κατά την έξοδό της με αποτέλεσμα να εκτρέπεται από την αρχική της διεύθυνση κατά μια γωνία δ , που ονομάζεται **γωνία εκτροπής**.

Μια ακτίνα μονοχρωματικού φωτός εκτρέπεται από την αρχική πορεία της όταν περνάει από ένα πρίσμα.
Σχήμα 2-37.

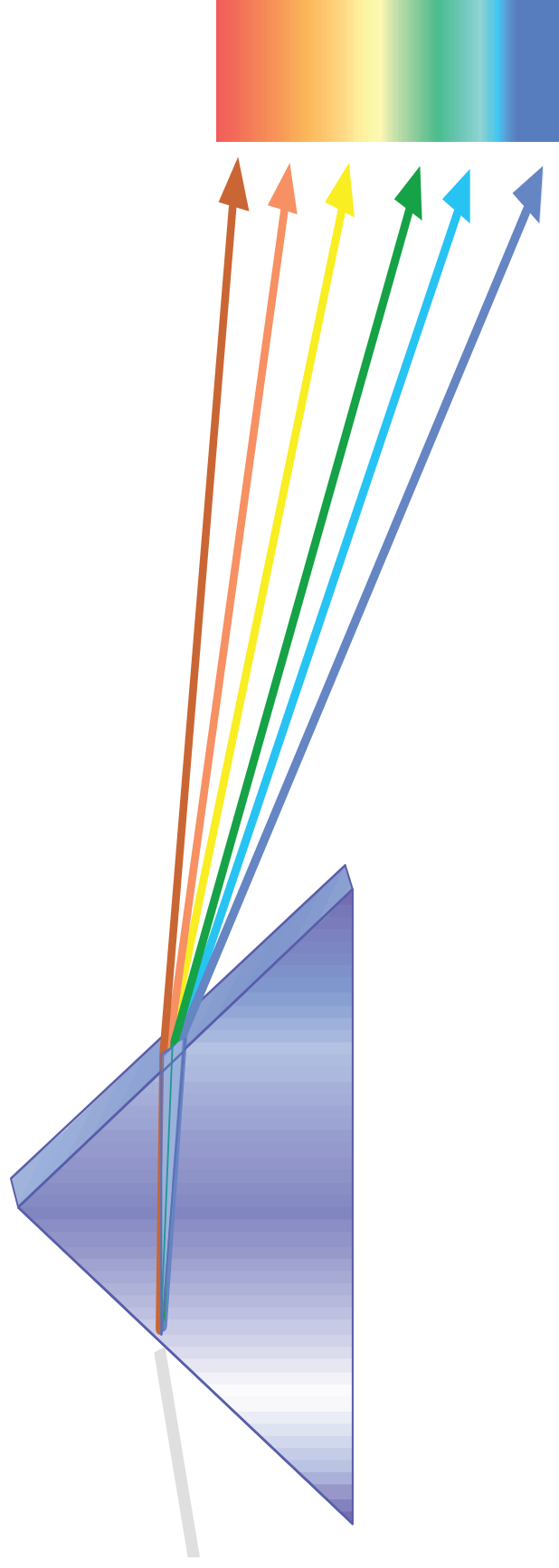
Ας δούμε τώρα τι θα συμβεί όταν μια δέσμη λευκού φωτός πέσει πάνω σε ένα πρίσμα. Το λευκό φως προέρχεται από την ανάμιξη όλων των χρωμάτων που αποτελούν το ορατό φως. Επομένως αποτελείται από πολλά μήκη κύματος. Ο δείκτης διάθλασης του πρίσματος δεν είναι ίδιος για τα διάφορα χρώματα από τα οποία αποτελείται το λευκό φως. Η εκτροπή που προκαλεί το πρίσμα

αυξάνεται όταν αυξάνεται ο δείκτης διάθλασης. Ο δείκτης διάθλασης είναι μεγαλύτερος στα μικρότερα μήκη κύματος που αντιστοιχούν στο ιώδες χρώμα. Έτσι το ιώδες υφίσταται τη μέγιστη εκτροπή, το ερυθρό την ελάχιστη. Η γωνία εκτροπής για τα άλλα χρώματα κυμαίνεται ανάμεσα στις τιμές που αντιστοιχούν στο ερυθρό και το ιώδες.

Όταν το φως αναδυθεί από το πρίσμα, δεν αποτελεί πια μια παράλληλη δέσμη (επειδή η εκτροπή των χρωμάτων που το συνθέτουν είναι διαφορετική), αλλά διασκορπίζεται σε μια δέσμη σχήματος βεντάλιας (σχ. 2.39) στην οποία το λευκό φως έχει αναλυθεί σε μια συνεχή ταινία από διάφορα χρώματα, που αποτελούν **το φάσμα του λευκού φωτός.**

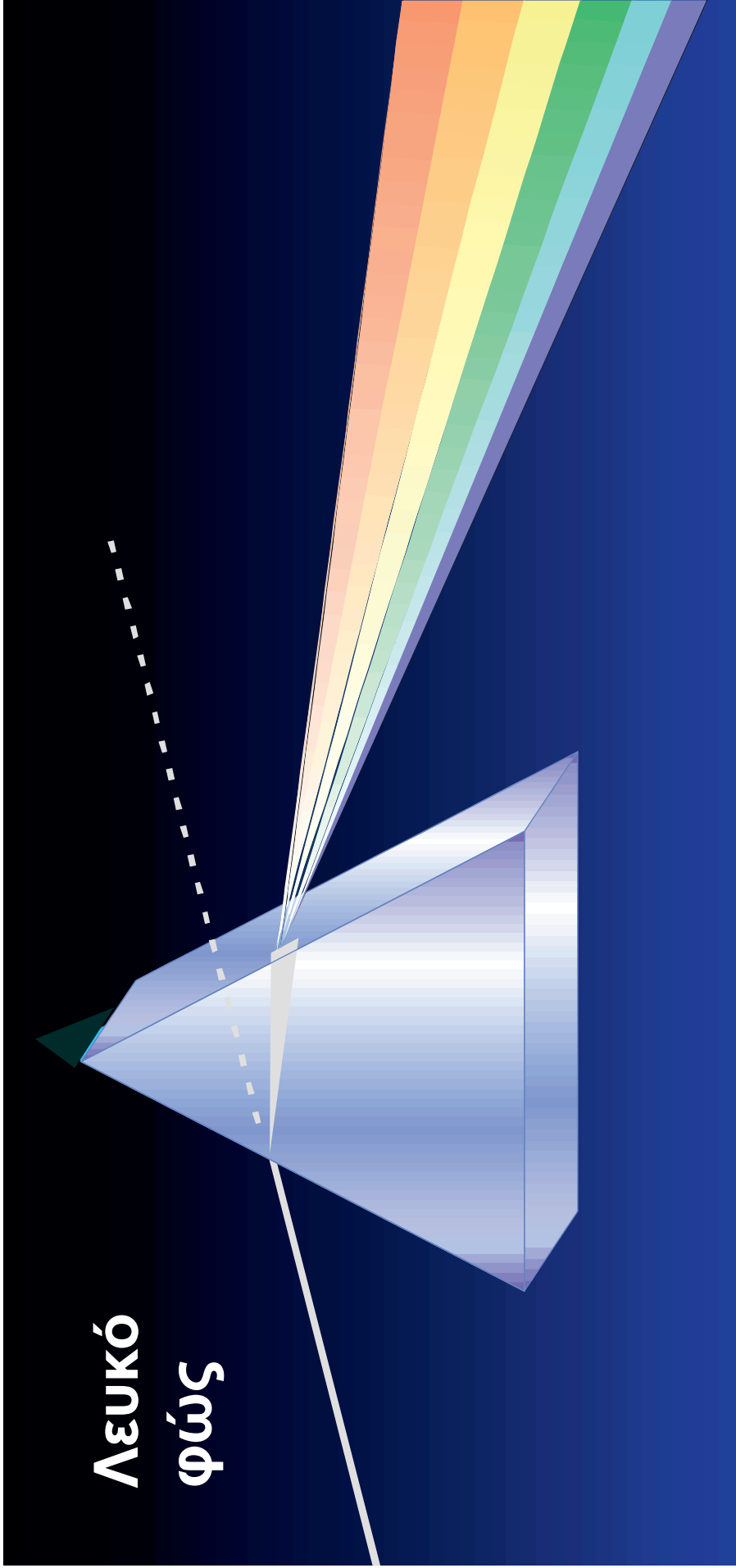
Ο Newton, μελετώντας το φαινόμενο της ανάλυσης του λευκού φωτός από ένα πρίσμα, διατύπωσε για πρώτη φορά την άποψη ότι το λευκό φως αποτελεί τη σύνθεση πολλών χρωμάτων, των χρωμάτων στα οποία αναλύεται με το πρίσμα. Τα χρώματα αυτά ο Newton τα ονόμασε «απλά» γιατί δεν αναλύονται με το πρίσμα.

Το ουράνιο τόξο, το οποίο δημιουργείται μετά από βροχή αν η θέση του Ήλιου είναι κατάλληλη, οφείλεται σε συνδυασμό των φαινομένων του διασκεδασμού και της ολικής ανάκλασης.

Η ανάλυση που υφίσταται το λευκό φως, όταν περνά από ένα πρίσμα, κάνει ορατά τα διάφορα χρώματα από τα οποία αποτελείται.

Σχήμα 2-38.

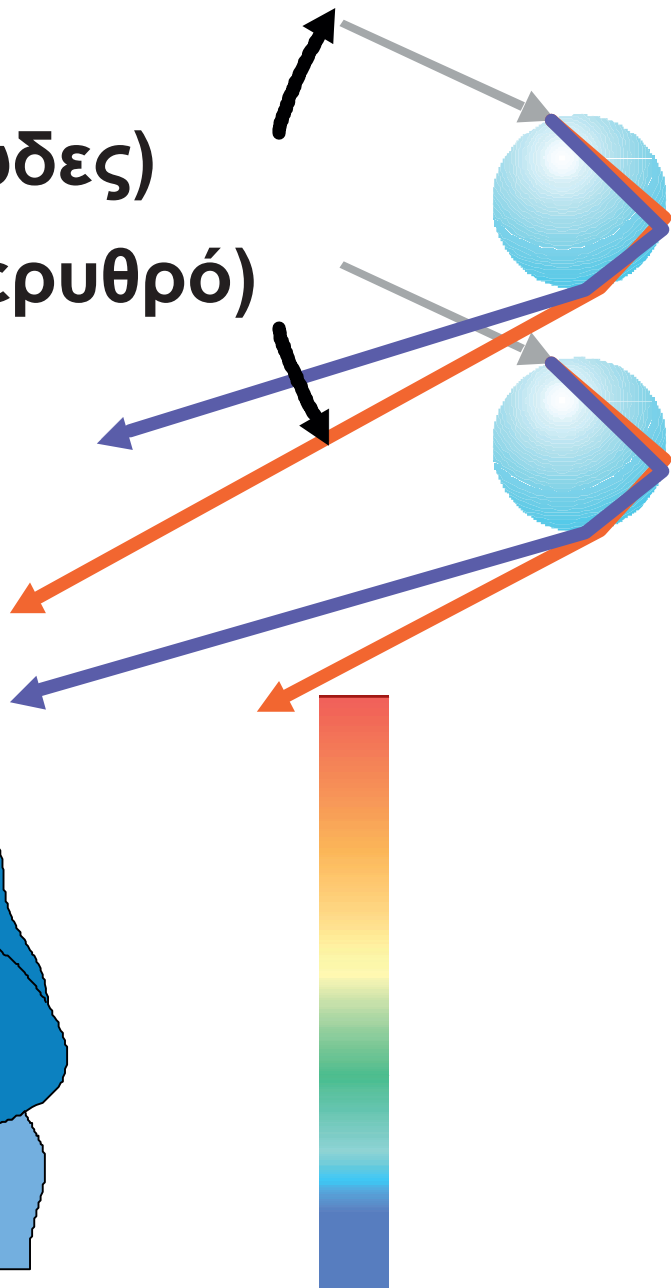
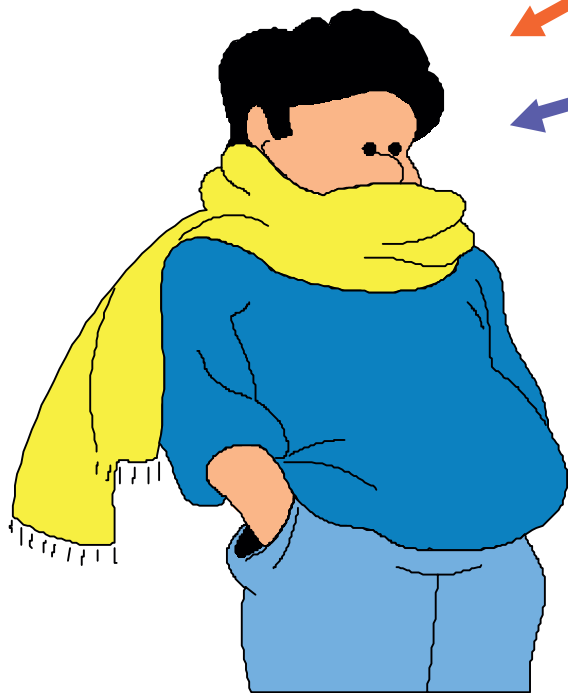

Λευκό
φως

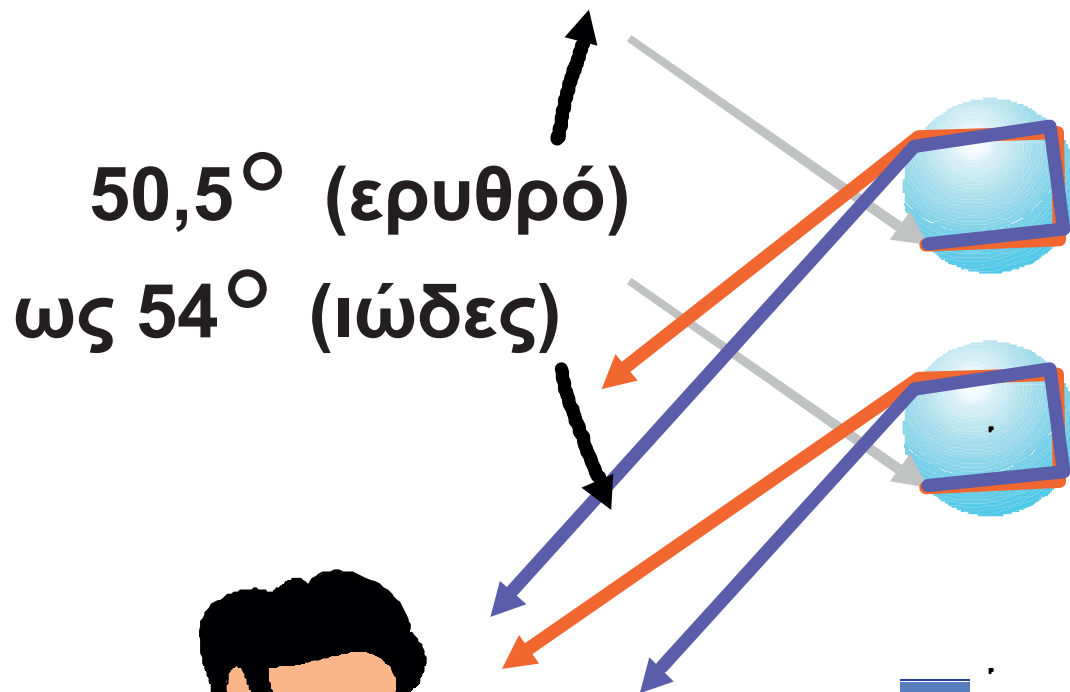
Σχήμα 2.39

Στο **σχήμα 2.40α** παριστάνεται ο τρόπος σχηματισμού του. Το φως που έρχεται πίσω από τον παρατηρητή πέφτει πάνω στα σταγονίδια που υπάρχουν στην ατμόσφαιρα, διαθλάται μέσα σ' αυτά και, στη συνέχεια, αφού υποστεί ολική ανάκλαση στην οπίσθια πλευρά τους, βγαίνει διαθλωμένο από τη σταγόνα και φτάνει στον παρατηρητή. Ο διασκεδασμός έχει ως αποτέλεσμα την ανάλυση του λευκού φωτός στο φάσμα του. Μερικές φορές φαίνεται και ένα δεύτερο ουράνιο τόξο, λίγο μεγαλύτερο, με ανεστραμμένη τη σειρά των χρωμάτων (**σχήμα 2.40β**). Το τόξο αυτό προέρχεται από δύο ολικές ανακλάσεις στο εσωτερικό των σταγονιδίων.

40° (ιώδες)
ως 42° (ερυθρό)

(α)

(β)

(α) Οι σταγόνες του νερού αναλύουν το λευκό φως στο φάσμα του. Ο παρατηρητής βλέπει ταυτόχρονα πολλές σταγόνες. Τις σταγόνες που βρίσκονται ψηλότερα στο πεδίο της όρασής του τις βλέπει κόκκινες γιατί από τα χρώματα στα οποία αναλύουν το φως μόνο το κόκκινο πέφτει στα μάτια του. Τις σταγόνες που βρίσκονται χαμηλότερα τις βλέπει ιώδεις για τον ίδιο λόγο. Τις ενδιάμεσες σταγόνες τις βλέπει να παίρνουν ανάλογα με τη θέση τους διαδοχικά όλα τα χρώματα του φάσματος ξεκινώντας από το κόκκινο και καταλήγοντας στο ιώδες. (β) Σχηματισμός ανεστραμμένου ουράνιου τόξου.

Σχήμα 2-40.

Στην εικόνα φαίνεται αμυδρά πάνω από το ουράνιο τόξο και μια ανεστραμμένη εικόνα του.
Εικόνα 2-12.

Σύνοψη

Κύμα ονομάζεται μια διαταραχή που διαδίδεται. Κατά τη διάδοση του κύματος μεταφέρεται ενέργεια και ορμή από ένα σημείο του χώρου σε κάποιο άλλο όχι όμως και ύλη.

Η **θεμελιώδης κυματική εξίσωση** είναι

$$v = \lambda f$$

Η εξίσωση ενός αρμονικού κύματος είναι

$$y = A \eta \mu 2\pi \left(\frac{t}{T} - \frac{x}{\lambda} \right)$$

Σύμφωνα με την **αρχή της επαλληλίας**, εάν δύο ή περισσότερα κύματα διαδίδονται σε ένα μέσο η απομάκρυνση ενός σημείου του μέσου από τη θέση ισορροπίας του είναι ίση με τη συνισταμένη των απομακρύνσεων που οφείλονται στα επιμέρους κύματα.

Το αποτέλεσμα της ταυτόχρονης διάδοσης δύο ή περισσότερων κυμάτων στο ίδιο μέσο ονομάζεται **συμβολή των κυμάτων.**

Η συμβολή δύο κυμάτων ίδιου πλάτους που προέρχονται από σύγχρονες πηγές και διαδίδονται σε διαφορετικές διευθύνσεις, έχει ως αποτέλεσμα τα σημεία για τα οποία η διαφορά των αποστάσεών τους από τις δύο πηγές είναι ακέραιο πολλαπλάσιο του μήκους κύματος λ , να ταλαντώνονται έντονα.

Τα σημεία για τα οποία η διαφορά των αποστάσεων από τις δύο πηγές είναι περιττό πολλαπλάσιο του μισού μήκους κύματος ($\frac{\lambda}{2}$) μένουν διαρκώς ακίνητα.

Όλα τα υπόλοιπα σημεία του μέσου κάνουν ταλάντωση με ενδιάμεσο πλάτος.

Στάσιμο κύμα ονομάζεται το αποτέλεσμα της συμβολής δύο κυμάτων ίδιου πλάτους και ίδιας συχνότητας που διαδίδονται στο ίδιο μέσο σε αντίθετες κατευθύνσεις.

Στο στάσιμο κύμα ορισμένα σημεία είναι μόνιμα ακίνητα (**δεσμοί**), ενώ άλλα κάνουν ταλάντωση με μέγιστο πλάτος (**κοιλίες**). Όλα τα άλλα σημεία του μέσου κάνουν ταλάντωση με πλάτος που εξαρτάται από τη θέση τους. Η απόσταση δύο διαδοχικών δεσμών ή κοιλιών είναι $\frac{\lambda}{2}$.

Ηλεκτρομαγνητικό κύμα είναι η ταυτόχρονη διάδοση ενός ηλεκτρικού και ενός μαγνητικού πεδίου. Τα ηλεκτρομαγνητικά κύματα διαδίδονται στο κενό με την ταχύτητα του φωτός **c**.

Το ηλεκτρομαγνητικό κύμα είναι

εγκάρσιο, τα διανύσματα του ηλεκτρικού και του μαγνητικού πεδίου είναι κάθετα μεταξύ τους και κάθετα στη διεύθυνση διάδοσης του κύματος.

Στα ηλεκτρομαγνητικά κύματα

ισχύει $\frac{E}{B} = c$, όπου E και B τα μέτρα της έντασης του ηλεκτρικού και του μαγνητικού πεδίου, αντίστοιχα.

Τα ηλεκτρομαγνητικά όπως και τα μηχανικά κύματα υπακούουν στην αρχή της επαλληλίας.

Ηλεκτρομαγνητικά κύματα παράγονται από την επιτάχυνση ηλεκτρικών φορτίων.

Οι διάφορες περιοχές του **φάσματος της ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας** είναι: Τα ραδιοκύματα, τα μικροκύματα, οι υπέρυθρες ακτίνες,

το ορατό φως, οι υπεριώδεις ακτίνες, οι ακτίνες X και οι ακτίνες γ .

Κατά την ανάκλαση:

Η προσπίπτουσα ακτίνα, η ανακλώμενη και η κάθετη στην επιφάνεια στο σημείο πρόσπτωσης, βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο.

Η γωνία ανάκλασης θ_r είναι ίση με τη γωνία πρόσπτωσης θ_α

Δείκτης διάθλασης n , ενός διαφανούς υλικού ονομάζεται ο λόγος της ταχύτητας του φωτός στο κενό (c), προς την ταχύτητά του u στο υλικό.

$$n = \frac{c}{u}$$

Κατά τη διάθλαση

Η προσπίπτουσα ακτίνα, η διαθλωμένη και η κάθετη στη διαχωριστική επιφάνεια των δύο μέσων, στο

σημείο πρόσπτωσης της ακτίνας βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο.

Όταν το φως είναι **μονοχρωματικό**, ο λόγος του ημιτόνου της γωνίας πρόσπτωσης (θ_α) προς το ημίτονο της γωνίας διάθλασης (θ_β) είναι ίσος με τον αντίστροφο λόγο των δεικτών διάθλασης των δύο μέσων.

Όταν το φως μεταβαίνει από ένα μέσο σε άλλο με μικρότερο δείκτη διάθλασης και η γωνία πρόσπτωσης είναι μεγαλύτερη από την κρίσιμη έχουμε **ολική ανάκλαση**.

Διασκεδασμός ονομάζεται η εξάρτηση του δείκτη διάθλασης από το μήκος κύματος της ακτινοβολίας.

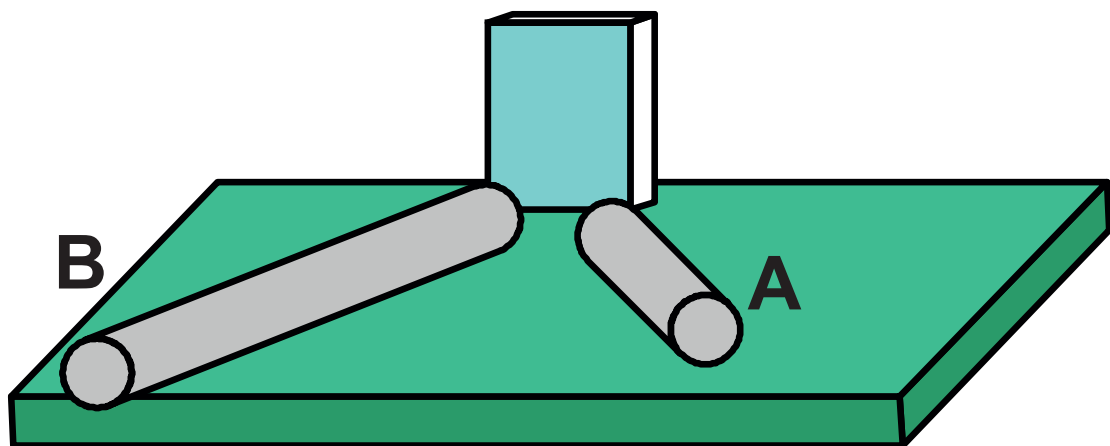
Όταν λευκό φως προσπίπτει σ' ένα πρίσμα, λόγω διασκεδασμού, αναλύεται στο φάσμα του.

Δραστηριότητες

1. Ανάκλαση του ήχου

Όλα τα κύματα ανακλώνται αν προσπέσουν σε εμπόδιο. Μπορείτε να διαπιστώσετε την ανάκλαση των ηχητικών κυμάτων και να επιβεβαιώσετε ότι η γωνία πρόσπτωσης είναι ίση με τη γωνία ανάκλασης. Θα χρειασθείτε ένα ρολόι (πηγή ήχου) δύο σωλήνες κατασκευασμένους από χαρτόνι και ένα βιβλίο (ανακλαστική επιφάνεια). Τοποθετήστε τους σωλήνες και το βιβλίο πάνω στο τραπέζι όπως στο **σχήμα 2.41**. Μπροστά στο άκρο του ενός σωλήνα (**A**) τοποθετήστε το ρολόι και στο άκρο του άλλου σωλήνα (**B**) βάλτε το αφτί σας. Οι δύο άλλες άκρες των σωλήνων πρέπει να απέχουν λίγα

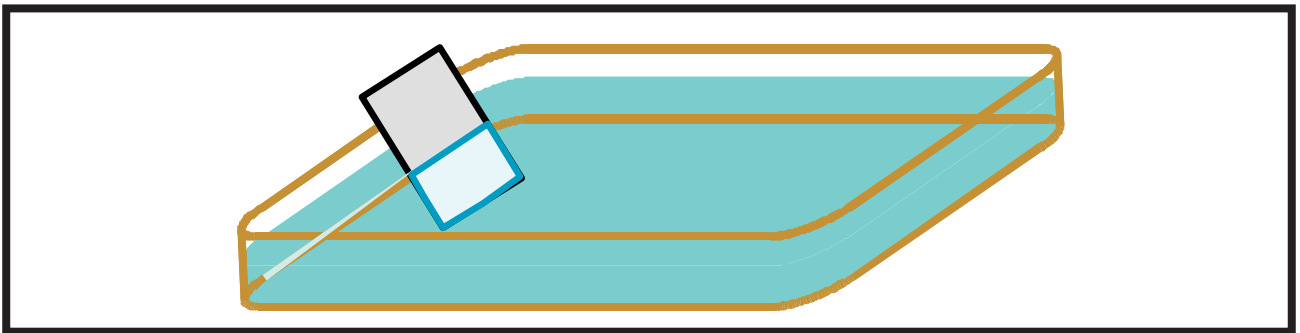
εκατοστά από το βιβλίο (ανακλαστική επιφάνεια). Μεταβάλλοντας τις γωνίες που σχηματίζουν οι σωλήνες με την ανακλαστική επιφάνεια, θα διαπιστώσετε ότι ο ήχος ακούγεται δυνατά και καθαρά όταν οι δύο σωλήνες σχηματίζουν ίσες γωνίες με την κάθετη στην ανακλαστική επιφάνεια.

Σχήμα 2-41.

2. Ένα ουράνιο τόξο στο ταβάνι

Μέσα σε μία λεκάνη που περιέχει λίγο νερό τοποθετήστε σε πλάγια θέση ένα καθρεφτάκι του οποίου ένα μέρος να είναι βυθισμένο μέσα στο νερό. Τοποθετήστε τη λεκάνη έτσι ώστε το φως του ήλιου να πέφτει πάνω στον καθρέφτη. Δίνοντας την κατάλληλη κλίση στον καθρέφτη θα δείτε στο ταβάνι το φάσμα του ηλιακού φωτός. Εξηγήστε το φαινόμενο.

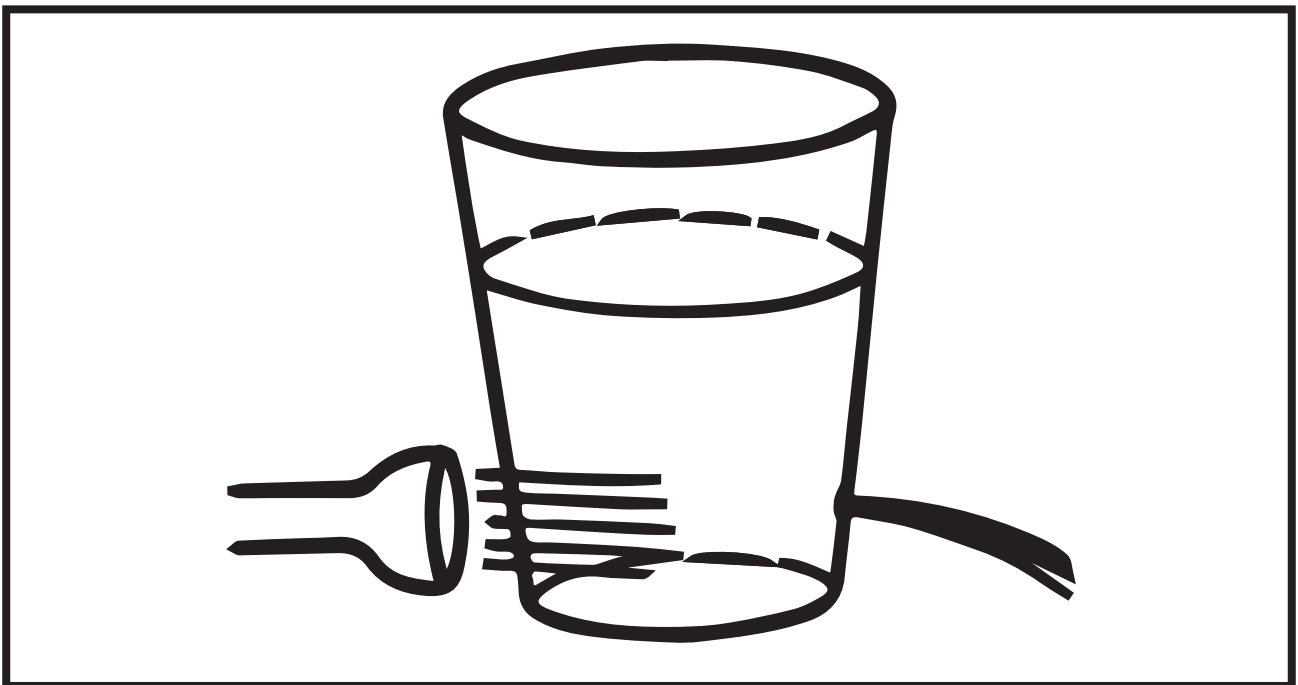
Σχήμα 2-42.

3. Φωτεινός πίδακας

Θα χρειαστείτε ένα ισχυρό φακό που μπορεί να εστιάζει το φως του

και ένα διαφανές πλαστικό ποτήρι με μια τρύπα διαμέτρου **3 mm** περίπου, στο πλευρικό του τοίχωμα, κοντά στη βάση του.

Γεμίστε το ποτήρι με νερό και φωτίστε το όπως φαίνεται στο σχήμα. Αν το δωμάτιο είναι σκοτεινό, θα παρατηρήσετε ότι το φως δείχνει να παγιδεύεται μέσα στον πίδακα του νερού, μέχρι ένα σημείο. Εξηγήστε το φαινόμενο.

Σχήμα 2-43.

Ερωτήσεις

Μηχανικά κύματα

2.1 Η ταχύτητα ενός ηχητικού κύματος εξαρτάται

α) από τη συχνότητα του ήχου.

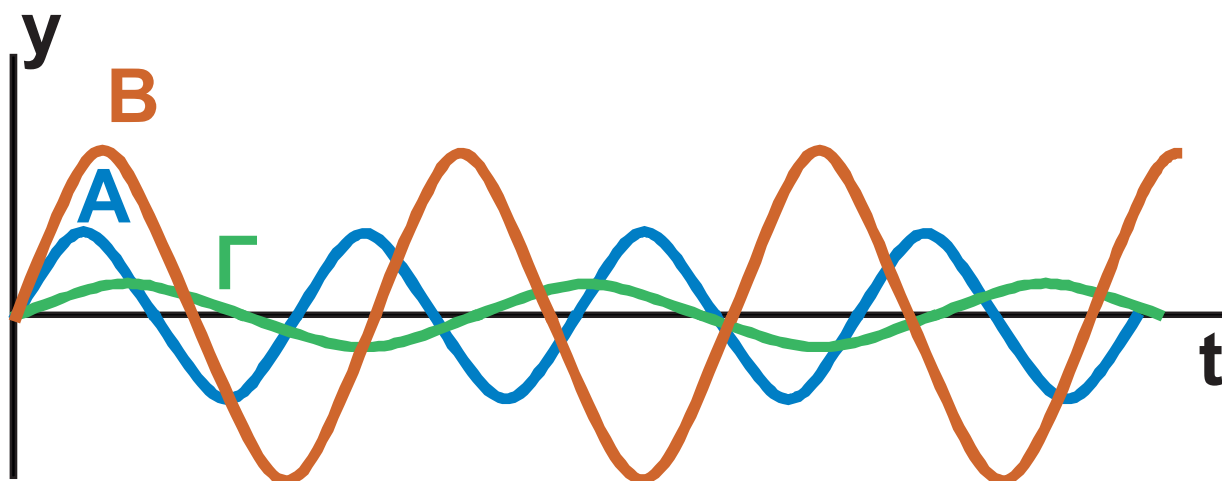
β) από την ένταση του ήχου.

γ) από το υλικό στο οποίο διαδίδεται το κύμα.

δ) από το μήκος κύματος.

Επιλέξτε τη σωστή πρόταση.

2.2 Τρεις πηγές **A**, **B** και **Γ** δημιουργούν ηχητικά κύματα στον αέρα. Το **σχήμα 2.44** παριστάνει γραφικά την ταλάντωση των τριών πηγών σε συνάρτηση με το χρόνο.

Σχήμα 2-44.

- α) Ποιο κύμα έχει μεγαλύτερο πλάτος;
- β) Ποιο κύμα έχει μεγαλύτερο μήκος κύματος;

2.3 Το **σχήμα 2.45** παριστάνει το στιγμιότυπο ενός αρμονικού κύματος τη χρονική στιγμή t_1

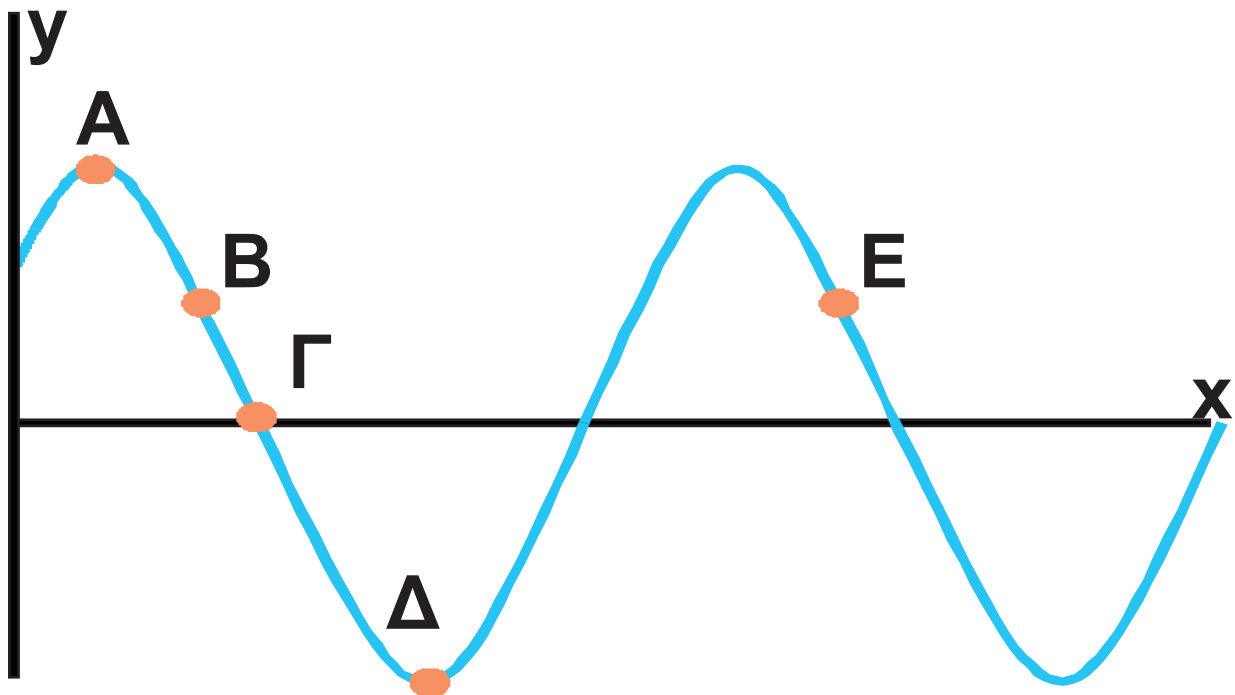
- 1) Ποιο από τα σημεία **A**, **B**, **Γ** έχει αυτή τη στιγμή
 - α) μεγαλύτερη ταχύτητα κατά την ταλάντωσή του;
 - β) μεγαλύτερη επιτάχυνση;

2) Επιλέξτε από τα **A**, **B**, **Γ**, **Δ** και **E** δύο σημεία

α) που οι φάσεις τους διαφέρουν κατά π .

β) που οι φάσεις τους διαφέρουν κατά 2π .

γ) που απέχουν απόσταση λ .

Σχήμα 2-45.

- 2.4** Κατά μήκος δύο ομοίων χορδών 1 και 2, διαδίδονται δύο εγκάρσια αρμονικά κύματα. Το κύμα στη χορδή 1 έχει διπλάσια συχνότητα και το μισό πλάτος από το κύμα στη χορδή 2. Ποιες από τις προτάσεις που ακολουθούν είναι σωστές;
- α)** Η ταχύτητα διάδοσης των δύο κυμάτων στις δύο χορδές είναι ίδια.
 - β)** Το μήκος κύματος στη χορδή 2 είναι διπλάσιο από το μήκος κύματος στη χορδή 1.
 - γ)** Η μέγιστη ταχύτητα ταλάντωσης είναι μεγαλύτερη στα σωματίδια της χορδής 1.
 - δ)** Η μέγιστη επιτάχυνση ταλάντωσης είναι μεγαλύτερη στα σωματίδια της χορδής 1.

2.5 Οι εξισώσεις που ακολουθούν περιγράφουν τρία εγκάρσια αρμονικά κύματα που διαδίδονται σε διαφορετικά μέσα.

(α) $y = 10^{-2} \eta\mu 2\pi (2t - 4x)$

(β) $y = 5 \times 10^{-3} \eta\mu 2\pi (4t - 2x)$

(γ) $y = 2 \times 10^{-2} \eta\mu 2\pi (2t - 3x)$

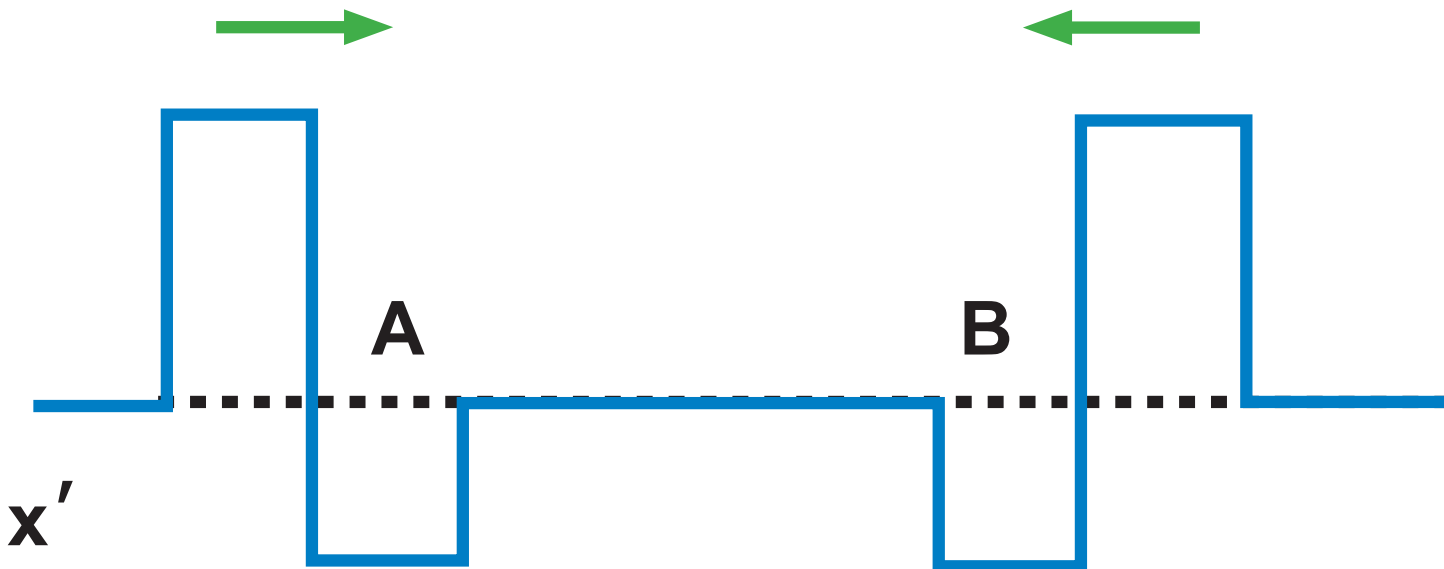
Τα μεγέθη είναι μετρημένα στο S.I.

1. Ποιο κύμα διαδίδεται με μεγαλύτερη ταχύτητα;

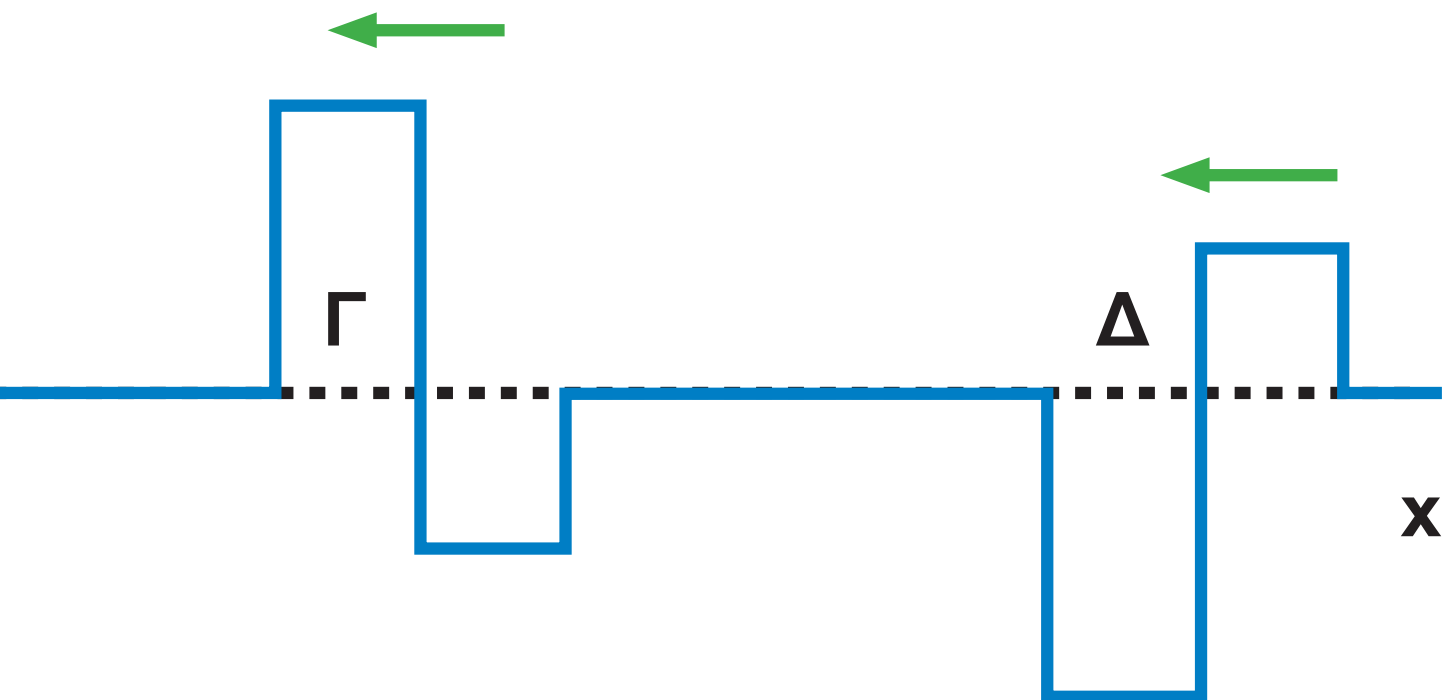
2. Σε ποια περίπτωση τα μόρια του μέσου ταλαντώνονται με μεγαλύτερη μέγιστη ταχύτητα;

Συμβολή - στάσιμα κύματα

2.6 Στο **σχήμα 2.46** φαίνονται οι κυματικοί παλμοί **A**, **B**, **Γ** και **Δ** που διαδίδονται στο ίδιο υλικό κατά τη διεύθυνση $x'x$.

Με ποιον από τους παλμούς **B**, **Γ** και **Δ** πρέπει να συναντηθεί ο παλμός **A** ώστε να έχουμε απόσβεση;

Σχήμα 2-46.

2.7 Ποιες πηγές ονομάζονται σύγχρονες;

2.8 Συμπληρώστε τα κενά:

Στάσιμο κύμα ονομάζεται το αποτέλεσμα της συμβολής δύο κυμάτων με ίδιο πλάτος και ίδια συχνότητα που διαδίδονται στο ελαστικό μέσο σε

**.....
κατευθύνσεις. Το στάσιμο κύμα δεν είναι κύμα αλλά μια ιδιόμορφη ταλάντωση του μέσου. Κατά τη δημιουργία ενός στάσιμου κύματος σε ένα υλικό υπάρχουν σημεία που**

**.....
και ονομάζονται δεσμοί και σημεία που ταλαντώνονται με**

**.....
και ονομάζονται**

Η απόσταση μεταξύ δύο διαδο-
χικών δεσμών είναι
.....

2.9 Οι εξισώσεις

(α) $y = 5 \sin 4x \eta\mu 10t$

(β) $y = 2 \sin 2x \eta\mu 20t$

(γ) $y = 1 \sin 8x \eta\mu 5t$

περιγράφουν στάσιμα κύματα.
Τα x και y είναι μετρημένα σε
 cm και το t σε s .

1) Σε ποιο από τα τρία, η από-
σταση μεταξύ δύο διαδοχικών
δεσμών είναι μεγαλύτερη;

2) Σε ποια από τις περιπτώ-
σεις αυτές η μέγιστη ταχύτητα
των σωματιδίων που βρίσκο-
νται στις κοιλίες έχει μεγαλύ-
τερη τιμή;

2.10 Δύο σύγχρονες σημειακές πηγές **1** και **2** δημιουργούν στο ίδιο υλικό εγκάρσια κύματα με μήκος κύματος $\lambda = 3\text{cm}$. Τα σημεία **A**, **B** και **Γ** απέχουν από τις δύο πηγές: Το **A**, $d_1 = 18\text{cm}$ και $d_2 = 16\text{cm}$. Το **B**, $r_1 = 19,5\text{cm}$ και $r_2 = 16,2\text{cm}$ και το **Γ** $\ell_1 = 20\text{cm}$ και $\ell_2 = 15,5\text{cm}$. Με το δείκτη **1** συμβολίζονται οι αποστάσεις τους από την πηγή **1** και με το δείκτη **2** οι αποστάσεις από την πηγή **2**.

α) Εκτελεί κάποιο από τα σημεία ταλάντωση με μέγιστο πλάτος;

β) Παραμένει κάποιο από αυτά διαρκώς ακίνητο;

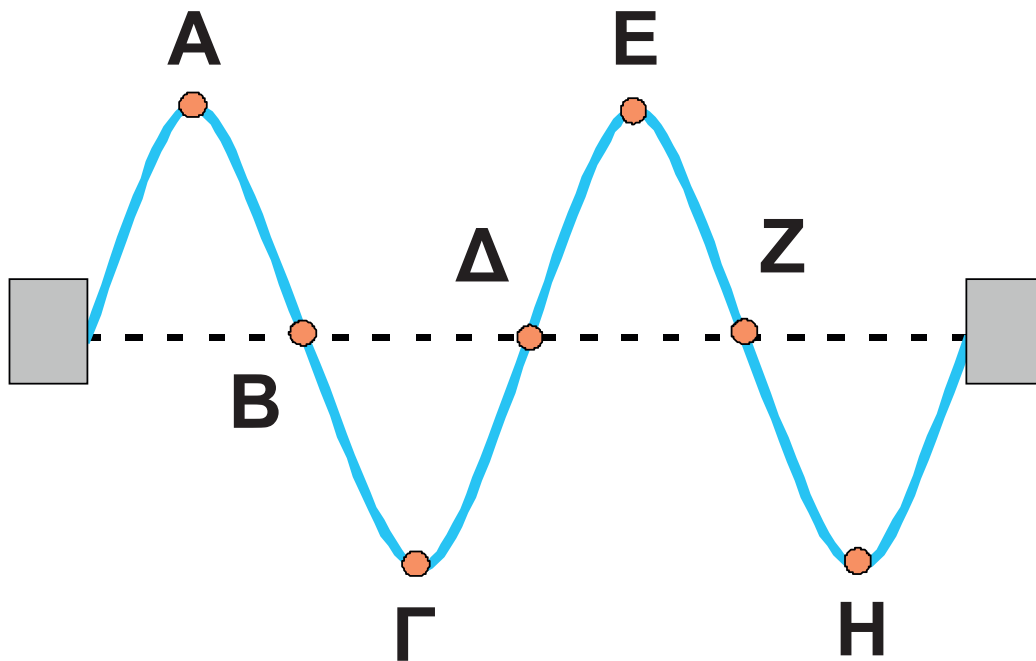
2.11 Το **σχήμα 2.47** παριστάνει ένα στιγμιότυπο ενός στάσιμου κύματος που έχει δημιουργηθεί σε μια χορδή.

α) Ποια σημεία στο σχήμα αντιστοιχούν σε δεσμούς και ποια σε κοιλίες;

β) Πόσο διαφέρουν οι φάσεις των σημείων Α και Γ;

γ) Πόσο διαφέρουν οι φάσεις των σημείων Α και Ε;

δ) Αν το μήκος κύματος των κυμάτων από τα οποία δημιουργήθηκε το στάσιμο είναι λ , ποια η οριζόντια απόσταση των σημείων Α και Β;

Σχήμα 2-47.

2.12 Σε ένα στάσιμο κύμα, τα σημεία που βρίσκονται μεταξύ δύο διαδοχικών δεσμών έχουν

α) την ίδια φάση.

β) φάσεις που διαφέρουν κα-

τά $\frac{\pi}{2}$.

γ) φάσεις που διαφέρουν κατά π .

δ) φάσεις που διαφέρουν κατά 2π .

Επιλέξτε τη σωστή απάντηση.

Ηλεκτρομαγνητικά κύματα

- 2.13 Το φως κάνει να φτάσει από τον Ήλιο στη Γη περίπου **8,5 min**. Πόσο περίπου απέχει η Γη από τον Ήλιο; ($c = 3 \times 10^8 \text{ m/s}$).
- 2.14 Πόσες φορές το δευτερόλεπτο θα μπορούσε να κάνει το γύρο της Γης ένα σώμα αν είχε ταχύτητα ίση με την ταχύτητα του φωτός; ($R_{\Gamma} = 6400 \text{ km}$, $c = 3 \times 10^8 \text{ m/s}$).
- 2.15 Εκπομπή ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας έχουμε όταν
α) ένα σώμα είναι φορτισμένο.
β) ένας πυκνωτής είναι φορτισμένος.

γ) φορτία κινούνται με σταθερή ταχύτητα όπως συμβαίνει στους αγωγούς που διαρρέονται από σταθερό ρεύμα.

δ) φορτία επιταχύνονται ή επιβραδύνονται, όπως συμβαίνει στους αγωγούς που διαρρέονται από μεταβαλλόμενα ρεύματα.

Επιλέξτε τη σωστή απάντηση.

- 2.16 Η συχνότητα ενός αρμονικού ηλεκτρομαγνητικού κύματος που διαδίδεται στο κενό είναι 6×10^6 Hz. Το μήκος κύματος του κύματος αυτού είναι
- α) 5×10^6 m, β) 2×10^2 m,
γ) 5×10 m ή δ) 2×10^9 cm;
($c = 3 \times 10^8$ m/s).

2.17 Χωρίς να συμβουλευτείτε τον πίνακα με το φάσμα της ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας, αντιστοιχίστε τους διάφορους τύπους των κυμάτων που βρίσκονται στην αριστερή στήλη με συχνότητες που βρίσκονται στη δεξιά.

Ραδιοκύματα 10^{13} Hz

Μικροκύματα 10^{17} Hz

Ακτίνες Χ 10^8 Hz

Υπέρυθρο 10^{10} Hz

Υπεριώδες 10^{15} Hz

Ακτίνες γ 10^{19} Hz

2.18 Ποιος τύπος ηλεκτρομαγνητικού κύματος έχει μήκος κύματος συγκρίσιμο με

- α) το μέγεθος ενός αυτοκινήτου;
- β) με τη διάμετρο μιας μπάλας;
- γ) με τη διάμετρο του ατόμου;
- δ) με τη διάμετρο του πυρήνα;

(Συμβουλευτείτε τον πίνακα με το φάσμα της ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας)

($c = 3 \times 10^8 \text{ m/s}$).

2.19 Η ταχύτητα με την οποία διαδίδονται τα ηλεκτρομαγνητικά κύματα είναι

- α) μεγαλύτερη στο κενό.
- β) μεγαλύτερη όταν διαδίδονται στην ύλη.
- γ) παντού ίδια.

Επιλέξτε τη σωστή απάντηση.

2.20 Ποια από τις εξισώσεις που ακολουθούν δεν μπορεί να περιγράψει το ηλεκτρικό πεδίο ενός αρμονικού ηλεκτρομαγνητικού κύματος που διαδίδεται στο κενό;

α) $E = 100 \eta\mu 2\pi (6 \times 10^{10} t - 2 \times 10^2 x)$

β) $E = 50 \eta\mu 2\pi (12 \times 10^{12} t - 4 \times 10^4 x)$

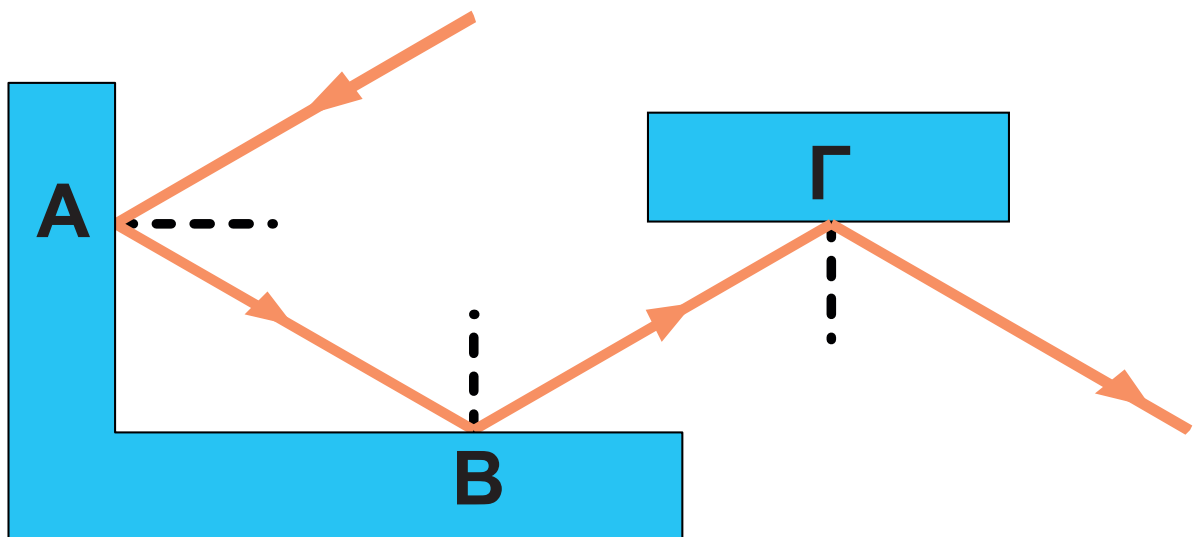
γ) $E = 100 \eta\mu 2\pi (9 \times 10^{13} t - 3 \times 10^6 x)$

Όλα τα μεγέθη εκφράζονται στο S.I.
($c = 3 \times 10^8 \text{ m/s}$).

Ανάκλαση - διάθλαση

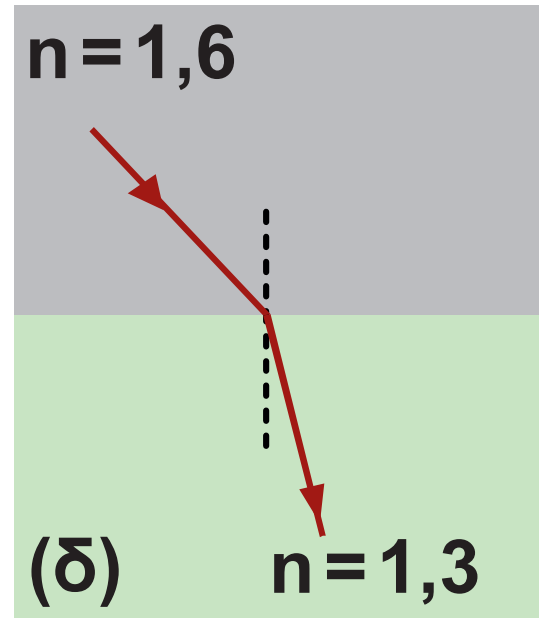
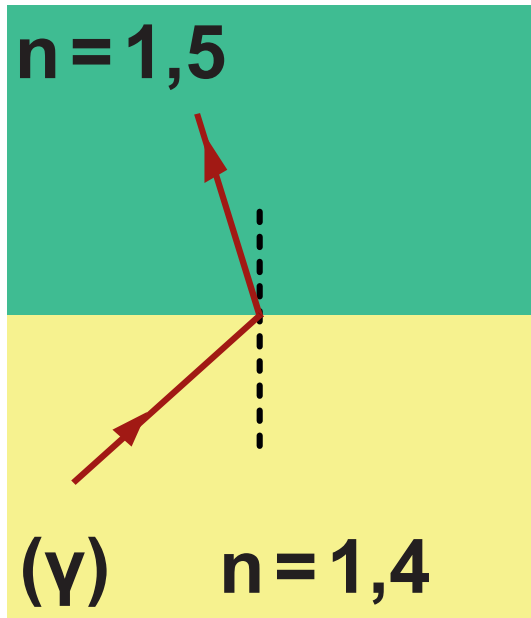
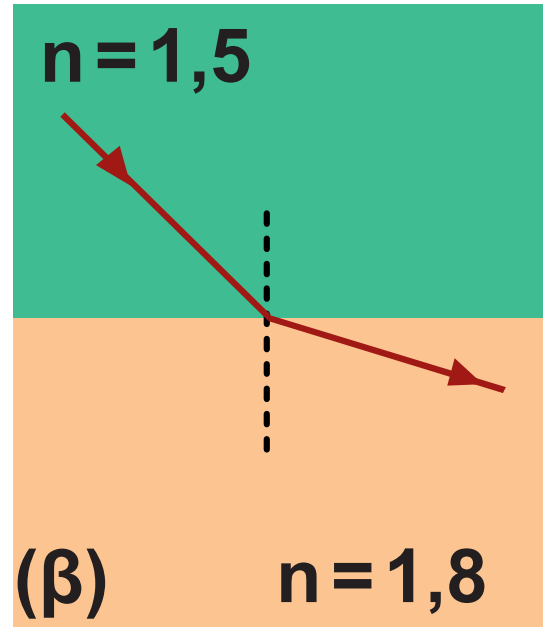
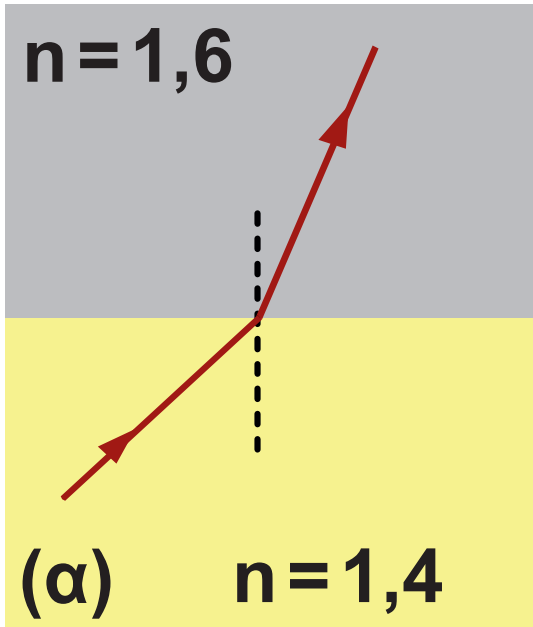
2.21 Είναι δυνατό μια φωτεινή ακτίνα να μη διαδίδεται ευθύγραμμα; Αναφέρατε τέτοιες περιπτώσεις.

2.22 Στο **σχήμα 2.48** φαίνονται οι διαδοχικές ανακλάσεις που υφίσταται μια φωτεινή ακτίνα στις επιφάνειες **A**, **B** και **Γ**. Αν η γωνία πρόσπτωσης στο σημείο **A** είναι 30° πόσες μοίρες είναι οι γωνίες ανάκλασης στις επιφάνειες **B** και **Γ**;

Σχήμα 2-48.

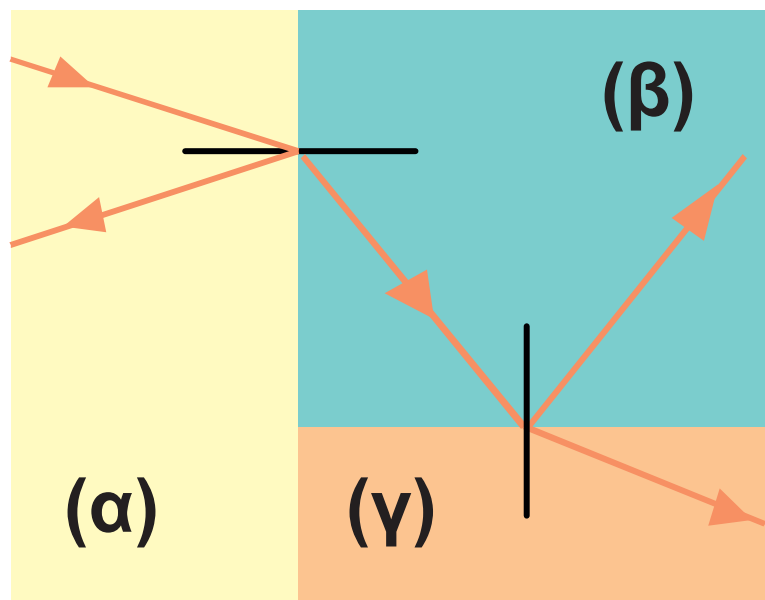
2.23 Σε ποιο από τα επόμενα σχήματα έχει σχεδιαστεί σωστά η διαθλώμενη ακτίνα;

Σχήμα 2-49.

2.24 Μονοχρωματικό φως μεταβαίνει από τον αέρα στο γυαλί. Να συγκρίνετε το μήκος κύματος, τη συχνότητα και την ταχύτητα διάδοσης στα δύο μέσα.

2.25 Στο **σχήμα 2.50** φαίνεται η πορεία μιας ακτίνας μονοχρωματικού φωτός η οποία διέρχεται από τρία διαφανή υλικά. Σε ποιο υλικό το φως διαδίδεται με μικρότερη ταχύτητα;

Σχήμα 2-50.

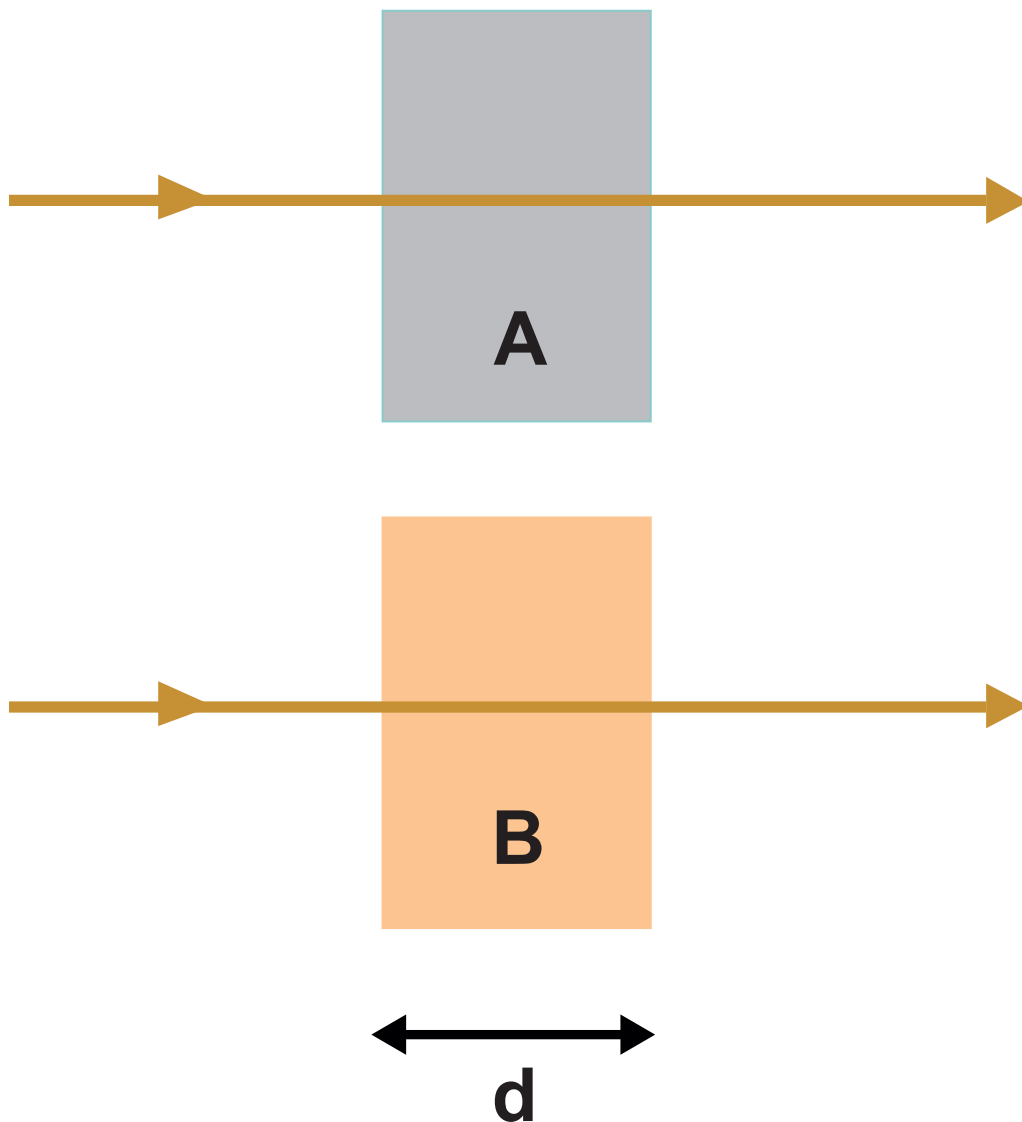
- 2.26** Δέσμη λευκού φωτός εκτρέπεται από ένα πρίσμα. Ποιο χρώμα εκτρέπεται περισσότερο, το κόκκινο ή το μπλε;
- 2.27** Στο σχήμα φαίνονται τρεις διαφανείς οριζόντιες πλάκες πολύ μεγάλων διαστάσεων. Οι πλάκες είναι τοποθετημένες η μία πάνω στην άλλη και το σύστημα περιβάλλεται από αέρα. Ακτίνες μονοχρωματικού φωτός εισέρχονται πλάγια στις πλάκες όπως στο σχήμα. Σε ποια από τις πλάκες είναι δυνατό το φως, μετά από διαδοχικές ολικές ανακλάσεις, να βγει από τη δεξιά πλευρά;

Σχήμα 2-51.

2.28 Στο **σχήμα 2.52** φαίνονται δύο ακτίνες μονοχρωματικού φωτός, οι οποίες στο κενό έχουν το ίδιο μήκος κύματος. Οι ακτίνες στην πορεία τους συναντούν και διέρχονται από δύο πλακίδια **A** και **B**, του ίδιου πάχους **d** και διαφορετικού δείκτη διάθλασης. Το πάχος **d** αντιστοιχεί σε 3×10^4 μήκη κύματος της ακτινοβολίας στο υλικό **A** ή σε $2,2 \times 10^4$ μήκη κύματος της ακτινοβολίας στο υλικό **B**.

- α) Ποιο υλικό έχει μεγαλύτερο δείκτη διάθλασης;
β) Σε ποιο υλικό, το φως θέλει μεγαλύτερο χρόνο για να καλύψει την απόσταση d ;

Σχήμα 2-52.

Ασκήσεις

Μηχανικά κύματα

2.29 Ένα αρμονικό κύμα διαδίδεται κατά μήκος μιας χορδής. Ο χρόνος που χρειάζεται ένα σημείο της χορδής για να μετατοπιστεί από τη θέση μέγιστης απομάκρυνσης στη θέση ισορροπίας του είναι **0,15 s**. Ποια είναι η συχνότητα του κύματος; Αν το μήκος κύματος είναι **$\lambda = 1,2 \text{ m}$** ποια είναι η ταχύτητα διάδοσης του κύματος;

[Απ: **$\frac{10}{6} \text{ Hz}$, **2 m/s**]**

2.30 Η εξίσωση ενός γραμμικού αρμονικού κύματος είναι **$y = 3 \times 10^{-2} \eta\mu(1320t - 4x)$** (S.I.). Να υπολογίσετε:

- α) το μήκος κύματος (λ).
- β) την ταχύτητα του κύματος u .
- γ) τη μέγιστη ταχύτητα ταλάντωσης των σημείων του ελαστικού μέσου.
- δ) την απόσταση μεταξύ δύο σημείων του ελαστικού μέσου τα οποία παρουσιάζουν διαφορά φάσης 120° .

[Απ: 1,57 m, 330 m/s, 39,6 m/s, 0,523 m]

2.31 Η πηγή κυμάτων O αρχίζει τη χρονική στιγμή μηδέν να εκτελεί απλή αρμονική ταλάντωση πλάτους $A = 10 \text{ cm}$ και συχνότητας $f = 0,25 \text{ Hz}$. Το κύμα που δημιουργεί διαδίδεται κατά μήκος γραμμικού ομογενούς ελαστικού μέσου με ταχύτητα $u = 3 \text{ m/s}$. Να υπολογίσετε:

α) μετά από πόσο χρόνο θα αρχίσει να κινείται κάποιο σημείο **B** του μέσου, που απέχει $x = 60 \text{ m}$ από την πηγή **O**.

β) την απομάκρυνση του σημείου **B**, από τη θέση ισορροπίας του, τη στιγμή $t = 21,5 \text{ s}$.

[Απ: 20 s , $5\sqrt{2} \text{ cm}$]

Στάσιμο κύμα

2.32 Ένα στάσιμο κύμα περιγράφεται από την εξίσωση:

$$y = 0,5 \text{ συν} \frac{\pi x}{3} \eta\mu 40 \pi t \quad \text{όπου τα}$$

x και y είναι σε cm και το t σε s .

α) Να γράψετε τις εξισώσεις των δύο κυμάτων που συμβάλλουν για να δημιουργήσουν το στάσιμο κύμα.

β) Πόσο απέχουν δύο διαδοχικοί δεσμοί;

γ) Τι ταχύτητα έχει τη χρονική στιγμή $t = \frac{9}{8} \text{ s}$ ένα σημείο του μέσου το οποίο απέχει 1 cm από τη θέση $x = 0$;

δ) Με τι ταχύτητα διαδίδονται τα κύματα που δημιουργούν το στάσιμο;

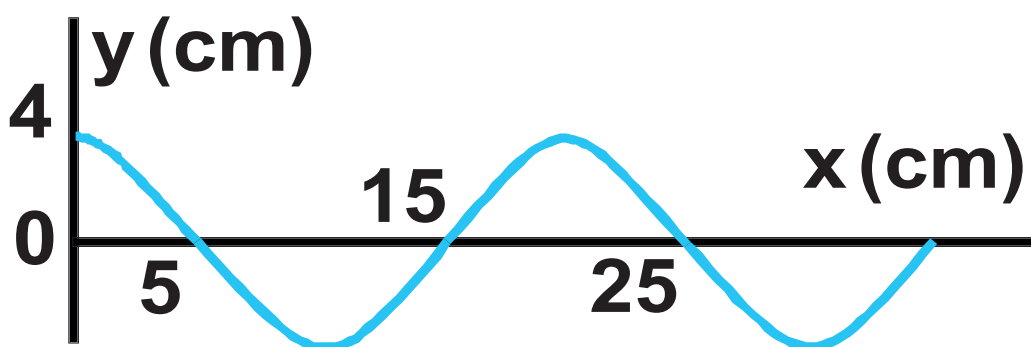
$$[\text{Απ: } y_1 = 0,25 \eta\mu 2\pi \left(20t - \frac{x}{6} \right),$$

$$y_2 = 0,25 \eta\mu 2\pi \left(20t + \frac{x}{6} \right), 3 \text{ cm},$$

$$-3,14 \text{ cm/s}, 1,2 \text{ m/s }]$$

2.33 Στο σχήμα απεικονίζεται το στιγμιότυπο ενός στάσιμου κύματος, κάποια στιγμή κατά την οποία όλα τα σημεία του ελαστικού μέσου έχουν μηδενική ταχύτητα. Τα κύματα που συμβάλλουν για να δώσουν το στάσιμο κύμα έχουν περίοδο $T=2\text{ s}$.
α) Να σχεδιάσετε τα στιγμιότυπα του στάσιμου κύματος μετά από $0,5\text{ s}$ και μετά από 1 s .
β) Να υπολογίσετε το πλάτος της ταλάντωσης ενός σημείου που βρίσκεται στη θέση $x=12,5\text{ cm}$.

[Απ: $2\sqrt{2}\text{ cm}$]

Σχήμα 2-53.

2.34 Διαπασών συχνότητας **340 Hz** ηχεί μπροστά σε λείο κατακόρυφο τοίχο. Ανάμεσα στο διαπασών και στον τοίχο, στην ευθεία που είναι κάθετη στον τοίχο, μετακινείται ευαίσθητος δέκτης. Παρατηρούμε ότι σε δύο διαδοχικές θέσεις του δέκτη, που απέχουν μεταξύ τους **0,5 m**, η ένδειξή του μηδενίζεται.

α) Ποια είναι η ταχύτητα διάδοσης του ήχου;

β) Αντικαθιστούμε το διαπασών με άλλο άγνωστης συχνότητας. Διαπιστώνουμε δύο διαδοχικά μέγιστα έντασης σε θέσεις που απέχουν μεταξύ τους **0,2 m**. Ποια είναι η συχνότητα του δεύτερου διαπασών;

[Απ: **340 m/s, 850 Hz**]

2.35 Δύο κύματα διαδίδονται ταυτόχρονα κατά μήκος του ίδιου σχοινιού. Οι εξισώσεις των κυμάτων είναι:

$$y_1 = 5 \eta \mu \pi (5t - x) \quad \text{και}$$

$y_2 = 5 \eta \mu \pi (5t + x)$ όπου τα y και x είναι μετρημένα σε **cm** και το t σε **s**.

α) Υπολογίστε την ταχύτητα διάδοσης των κυμάτων.

β) Βρείτε τη θέση τριών σημείων του σχοινιού τα οποία παραμένουν ακίνητα και τριών σημείων των οποίων το πλάτος της ταλάντωσης είναι μέγιστο.

γ) Ποιο είναι το μέγιστο πλάτος της ταλάντωσης;

[Απ: α) **5 cm/s** β) **0,1 cm, 2 cm, ...και 0,5 cm, 1,5 cm, 2,5 cm,...** γ) **10 cm**]

2.36 Δύο κύματα ίδιου πλάτους, συχνότητας **60 Hz**, διαδίδονται αντίθετα σε χορδή της οποίας τα άκρα είναι στερεωμένα σε ακλόνητα σημεία. Η ταχύτητα διάδοσης των κυμάτων είναι **120 m/s**. Το στάσιμο κύμα που δημιουργείται στη χορδή έχει τρεις δεσμούς. Βρείτε το μήκος της χορδής.

[Απ: 2m]

Ηλεκτρομαγνητικά κύματα

2.37 Ένας ραδιοφωνικός σταθμός εκπέμπει στα 100 MHz.

α) Ποιο είναι το μήκος κύματος που εκπέμπει ο σταθμός;

β) Η μέγιστη τιμή του ηλεκτρικού

πεδίου του κύματος σε κάποια θέση είναι $E_{\max} = 12 \times 10^{-3} \text{ V/m}$.

Ποια είναι η μέγιστη τιμή του μαγνητικού πεδίου του κύματος σε εκείνη τη θέση;

γ) Αν για τη λήψη αυτού του ηλεκτρομαγνητικού κύματος χρησιμοποιείται δέκτης με κύκλωμα LC, στο οποίο το πηνίο έχει συντελεστή αυτεπαγωγής $L = 5 \text{ mH}$, για ποια τιμή της χωρητικότητας του πυκνωτή συντονίζεται ο δέκτης; ($c = 3 \times 10^8 \text{ m/s}$).

Θεωρήστε $\pi^2 \approx 10$.

[Απ: 3 m , $4 \times 10^{-11} \text{ T}$, $5 \times 10^{-16} \text{ F}$]

Ανάκλαση - Διάθλαση

2.38 Με ποια ταχύτητα διαδίδεται μονοχρωματικό φως σε γυαλί που έχει γι' αυτό το φως δείκτη διάθλασης $n=1,5$; Η ταχύτητα του φωτός στο κενό είναι $c=3 \times 10^8 \text{ m/s}$.

[Απ: $2 \times 10^8 \text{ m/s}$]

2.39 Στον πυθμένα δοχείου που περιέχει νερό τοποθετούμε μια γυάλινη πλάκα. Δέσμη παράλληλων ακτίνων μονοχρωματικού φωτός προσπίπτει από το νερό στη γυάλινη πλάκα με γωνία πρόσπτωσης 30° . Βρείτε τις διευθύνσεις των ανακλώμενων και διαθλώμενων ακτίνων.

Δίνονται οι δείκτες διάθλασης του νερού και του γυαλιού $n_1 = 1,33$ και $n_2 = 1,52$ αντίστοιχα.

[Απ: $\theta_r = 30^\circ$, $\eta\mu\theta_b = 0,4375$]

2.40 Μέσα σε υγρό με άγνωστο δείκτη διάθλασης βυθίζουμε μια γυάλινη πλάκα. Μια λεπτή μονοχρωματική δέσμη πέφτει στην πλάκα με γωνία πρόσπτωσης θ_α . Μεταβάλλοντας τη γωνία πρόσπτωσης παρατηρούμε ότι όταν είναι μεγαλύτερη των 60° η δέσμη παθαίνει ολική ανάκλαση στη γυάλινη πλάκα. Αν ο δείκτης διάθλασης του γυαλιού είναι $n_b = 1,5$, να βρεθεί ο δείκτης διάθλασης του υγρού.

[Απ: $\sqrt{3}$]

2.41 Ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία συχνότητας $f = 5,1 \times 10^{14} \text{ Hz}$ έχει – στο νερό – μήκος κύματος $\lambda = 4,4 \times 10^{-7} \text{ m}$. Να βρείτε το δείκτη διάθλασης του νερού. Η ταχύτητα του φωτός στο κενό είναι $c = 3 \times 10^8 \text{ m/s}$.

[Απ: 1,33]

2.42 Το μήκος κύματος μιας μονοχρωματικής ακτινοβολίας στον αέρα είναι 650 nm .

α) Ποια είναι η συχνότητα της ακτινοβολίας;

β) Ποιο είναι το μήκος κύματος της ακτινοβολίας όταν διέρχεται από γυαλί που έχει δείκτη διάθλασης 1,4;

γ) Ποια είναι η ταχύτητα της ακτινοβολίας στο γυαλί;
Δίνεται $c = 3 \times 10^8 \text{ m/s}$.

[Απ: α) $4,6 \times 10^{14} \text{ Hz}$,
β) 464 nm ,
γ) $2,14 \times 10^8 \text{ m/s}$]

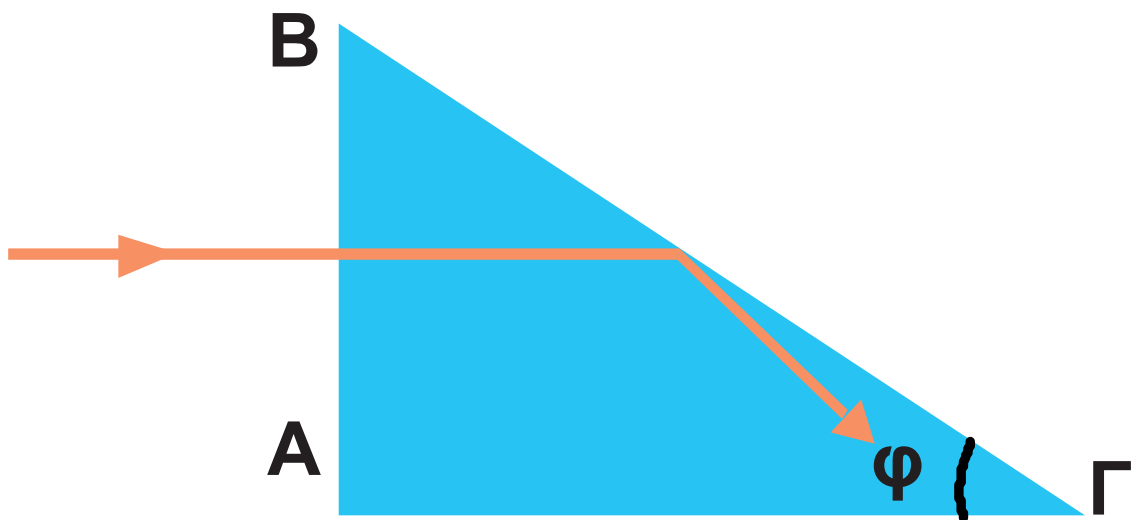
2.43 Το κίτρινο φως που δίνει η λάμπα νατρίου διαδίδεται σε κάποιο υγρό με ταχύτητα $1,92 \times 10^8 \text{ m/s}$. Ποιος είναι ο δείκτης διάθλασης του υγρού αυτού για το κίτρινο φως;

Δίνεται $c = 3 \times 10^8 \text{ m/s}$.

[Απ: $n = 1,56$]

2.44 Μονοχρωματική δέσμη φωτός πέφτει κάθετα στην επιφάνεια πρίσματος με δείκτη διάθλασης $n = \sqrt{2}$ όπως στο σχήμα 2.54. Υπολογίστε τη μεγαλύτερη τιμή της γωνίας φ για την οποία η δέσμη υφίσταται ολική ανάκλαση στην επιφάνεια ΒΓ του πρίσματος.

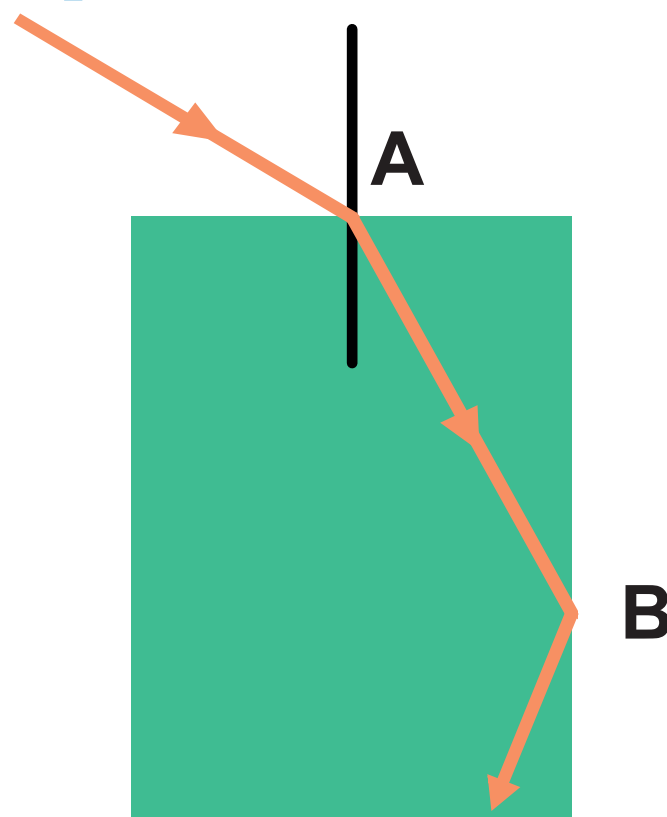
[Απ: $\varphi_{\max} = 45^\circ$]

Σχήμα 2-54.

2.45 Μονοχρωματική δέσμη προσπίπτει στο σημείο **A** μιας γυάλινης πλάκας με γωνία πρόσπτωσης 60° (σχ. 2.55). Ποιος πρέπει να είναι ο ελάχιστος δείκτης διάθλασης του γυαλιού ώστε η δέσμη να υποστεί ολική ανάκλαση στο σημείο **B**; (Η γυάλινη πλάκα βρίσκεται στον αέρα).

[Απ: 1,32]

Σχήμα 2-55.

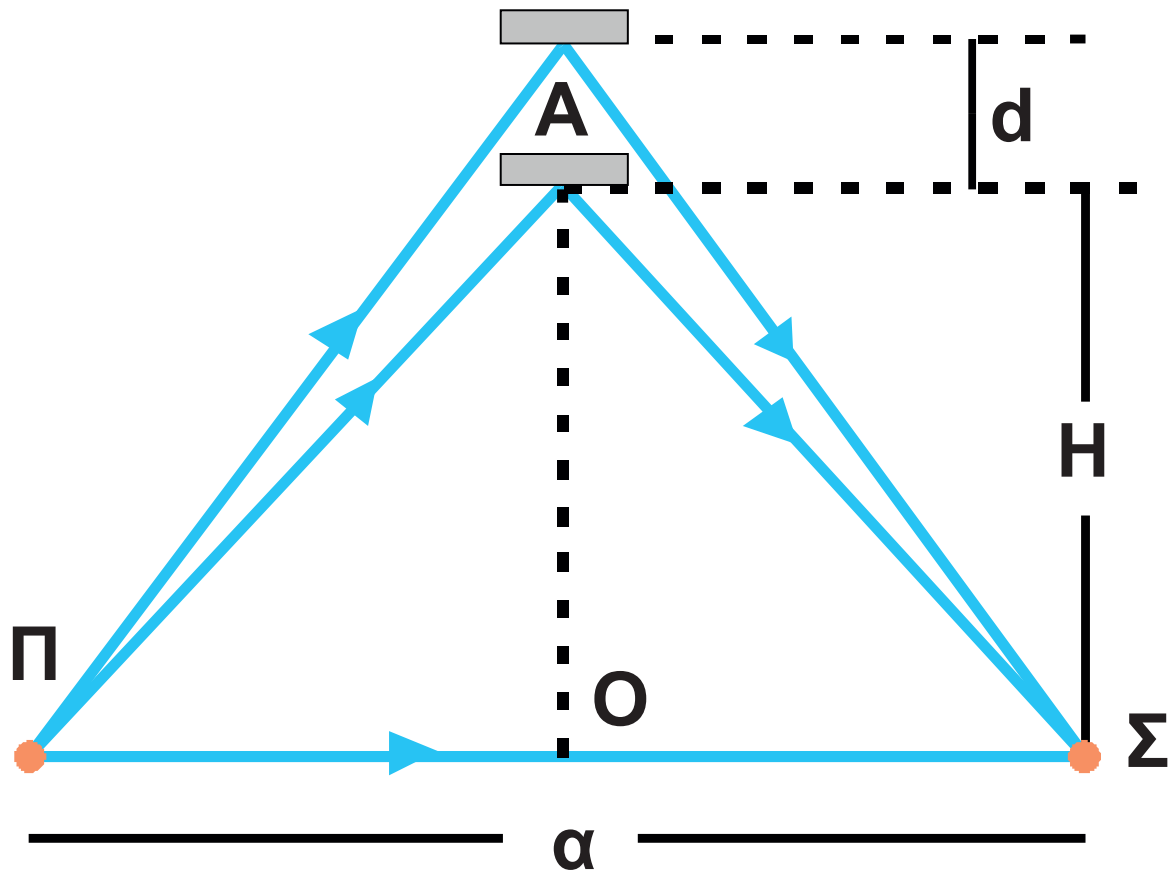
Προβλήματα

2.46 Δύο σύγχρονες πηγές Π_1 και Π_2 δημιουργούν στην επιφάνεια ενός υγρού κύματα, με πλάτος $A=3\text{ mm}$ και περίοδο $T=0,4\text{ s}$. Η ταχύτητα των κυμάτων είναι $u=5\text{ m/s}$. Ένα μικρό κομμάτι φελλού βρίσκεται σε κάποιο σημείο της επιφάνειας, σε αποστάσεις $r_1=6\text{ m}$ και $r_2=5,5\text{ m}$ από τις πηγές. Η κίνηση του φελλού είναι αποτέλεσμα της συμβολής των δύο κυμάτων. Να περιγράψετε την κίνησή του.

[Απ: απλή αρμονική ταλάντωση, με πλάτος $A'=3\sqrt{2}\text{ mm}$ και περίοδο $0,4\text{ s}$]

2.47 Σε κάποιο σημείο στην επιφάνεια ενός υγρού δημιουργούμε κύματα με την πηγή Π . Στο σημείο Σ της επιφάνειας, σε απόσταση α από την πηγή, τα κύματα μπορούν να φτάσουν ή απευθείας (ακολουθώντας τη διαδρομή $\Pi\Sigma$) ή αφού ανακλαστούν στον ανακλαστήρα A που βρίσκεται στην επιφάνεια του υγρού και πάνω στη μεσοκάθετο του τμήματος $\Pi\Sigma$. Αν μετακινήσουμε τον ανακλαστήρα παρατηρούμε ότι όταν απέχει απόσταση H από το O , το σημείο Σ παραμένει συνέχεια ακίνητο, ενώ, για πρώτη φορά, κάνει ταλάντωση με μέγιστο πλάτος, όταν ο ανακλαστήρας μετακινείται κατά d . Να βρείτε το μήκος του κύματος.

$$[\text{Απ: } 2\sqrt{4(H+d)^2 + \alpha^2} - 2\sqrt{4H^2 + \alpha^2}]$$

Σχήμα 2-56.

2.48 Μια σημειακή πηγή μονοχρωματικού φωτός βρίσκεται σε βάθος h , μέσα σε υγρό με δείκτη διάθλασης n για το φως που

εκπέμπει η πηγή. Να υπολογίσετε την ακτίνα του φωτεινού δίσκου που βλέπει στην ελεύθερη επιφάνεια του υγρού ένας παρατηρητής που βρίσκεται έξω από το υγρό.

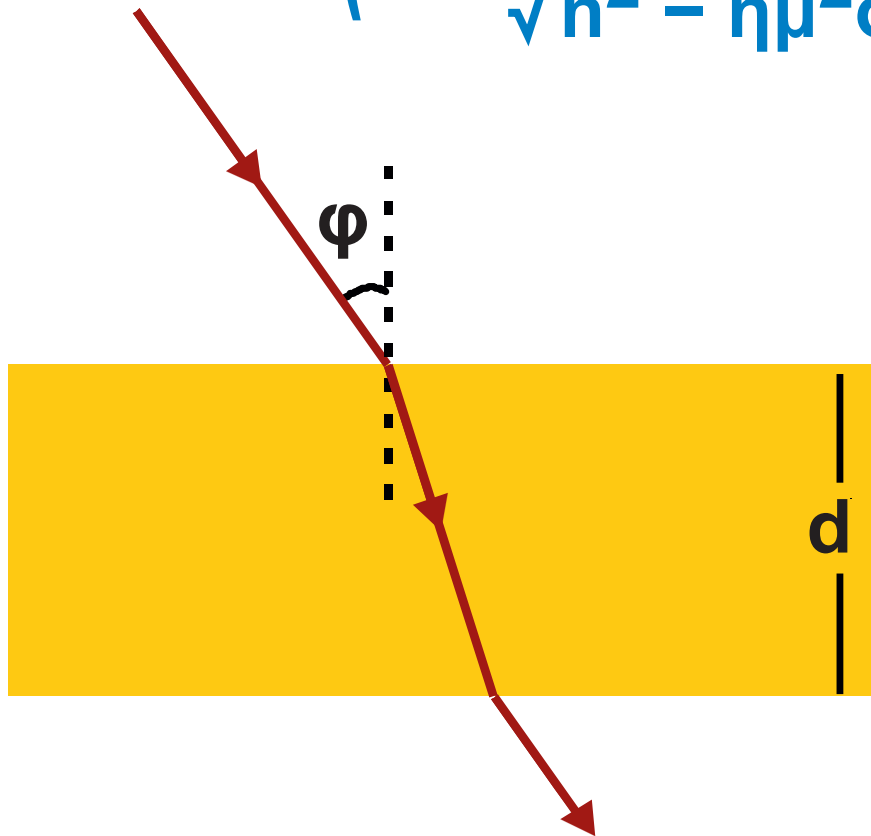
$$[\text{Απ: } \frac{h}{\sqrt{n^2 - 1}}]$$

2.49 Μια ακτίνα μονοχρωματικού φωτός πέφτει πάνω σε γυάλινη πλάκα πάχους d . Η γωνία πρόσπτωσης της ακτίνας είναι φ και ο δείκτης διάθλασης του γυαλιού n .

α) Δείξτε ότι η ακτίνα που εξέρχεται από το γυαλί είναι παράλληλη στην αρχική.

β) Υπολογίστε την παράλληλη μετατόπιση που υφίσταται η ακτίνα από το γυαλί.

$$[\text{Απ: } \ell = d \eta \mu \varphi \left(1 - \frac{\sigma \upsilon \nu \varphi}{\sqrt{n^2 - \eta \mu^2 \varphi}} \right)]$$

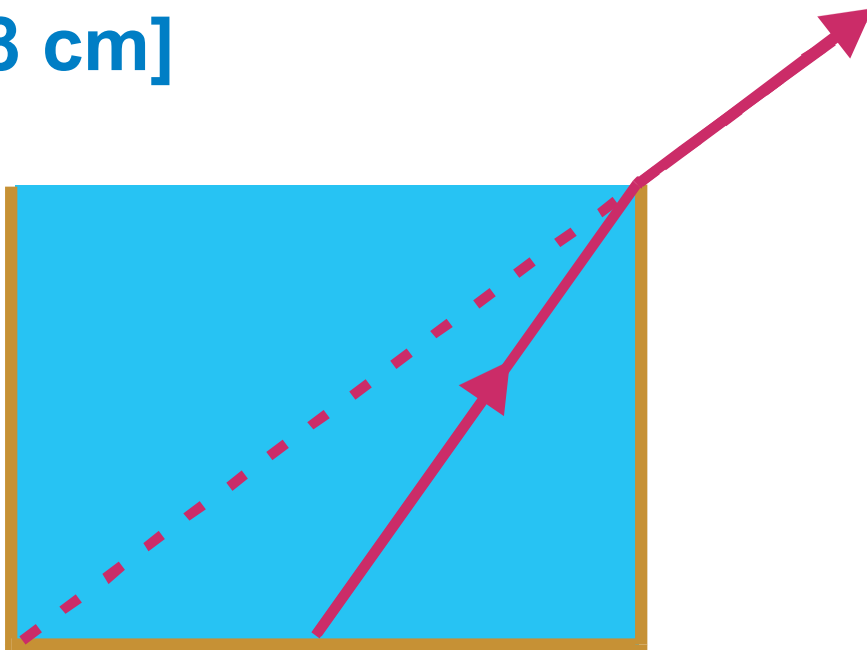

Σχήμα 2-57.

2.50 Κυλινδρικό δοχείο έχει διάμετρο βάσης $8\sqrt{2}\text{ cm}$ και άγνωστο ύψος.

Ένας παρατηρητής βρίσκεται σε τέτοια θέση, ώστε μόλις να βλέπει την απέναντι εσωτερική άκρη του πυθμένα, όταν το δοχείο είναι κενό. Αν το δοχείο είναι γεμάτο με νερό ο παρατηρητής, χωρίς να αλλάξει θέση βλέπει το κέντρο του πυθμένα. Να υπολογίσετε το ύψος του δοχείου.
Δίνεται ότι ο δείκτης διάθλασης του νερού είναι $n = \sqrt{2}$.

[Απ: 8 cm]

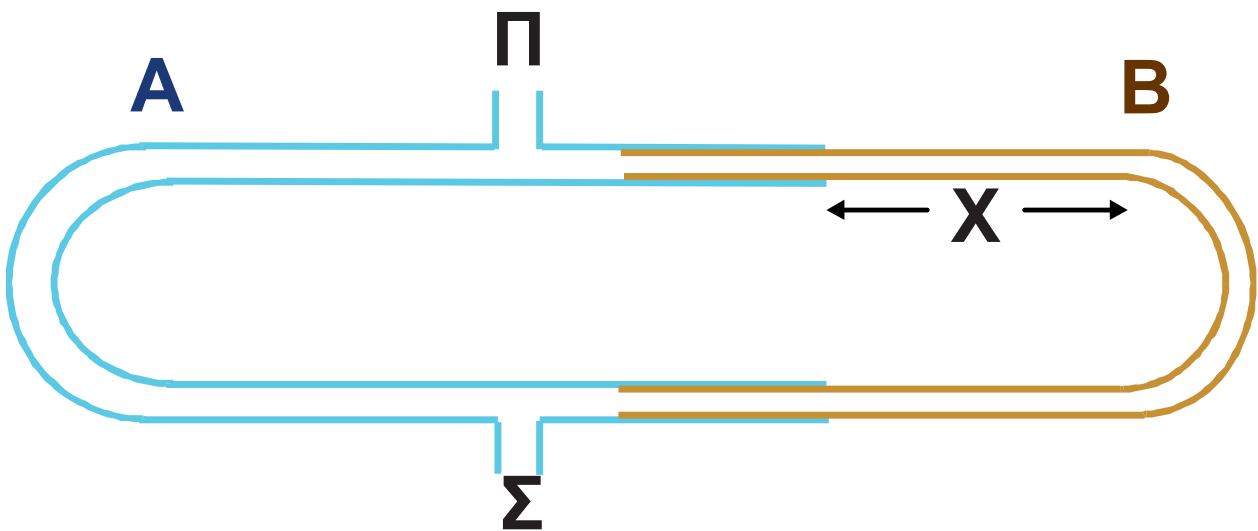
Σχήμα 2-58.

2.51 Η διάταξη του **σχήματος 2.59** αποτελείται από δύο σωλήνες **A** και **B**. Ο σωλήνας **B** μπορεί να μετακινείται. Με τον τρόπο αυτό μεταβάλλεται το μήκος **x**. Μια ηχητική πηγή **Π** δημιουργεί στο ανοιχτό άκρο του σωλήνα ήχο συχνότητας **1,25 kHz**. Στο άλλο άκρο (**Σ**) του σωλήνα φτάνουν ταυτόχρονα δύο ηχητικά κύματα. Τα κύματα δημιουργούνται από την πηγή και διαδίδονται μέσω του αέρα στους σωλήνες **A** και **B**. Όταν μετακινούμε το σωλήνα **B** (μεταβάλλεται τότε η απόσταση **x**) παρατηρούμε ότι η ένταση του ήχου στο σημείο **Σ** αυξομειώνεται. Η ένταση του ήχου στο σημείο **Σ** είναι μηδέν όταν η απόσταση **x** είναι **$x_0 = 0,408 \text{ m}$** . Ποια είναι

η επόμενη τιμή της απόστασης x ($x > 0,408\text{m}$) για την οποία μηδενίζεται ξανά η ένταση του ήχου;

Δίνεται η ταχύτητα του ήχου στον αέρα $u = 340\text{ m/s}$.

[Απ: $0,544\text{ m}$]

Σχήμα 2-59.

2.52 Πηγές κυμάτων Π_1 και Π_2 δημιουργούν στην επιφάνεια υγρού εγκάρσια κύματα. Ένα σημείο K που απέχει r_1 και r_2 έχει κάθε στιγμή απομάκρυνση $y_1 = A\eta\mu(2\pi t - \pi r_1 + \varphi_0)$ (S.I.) εξαιτίας του κύματος που δημιουργεί η πηγή Π_1 και $y_2 = A\eta\mu(2\pi t - \pi r_2)$ (S.I.) εξαιτίας του κύματος που δημιουργεί η πηγή Π_2 .

α) Να βρείτε την ταχύτητα διάδοσης των κυμάτων στην επιφάνεια του υγρού.

β) Αν $\varphi_0 = \frac{\pi}{2}$ ποια πρέπει να είναι η διαφορά των αποστάσεων $r_1 - r_2$ του σημείου K από τις δύο πηγές ώστε

i. να διατηρείται συνεχώς ακίνητο και

ii. να ταλαντώνεται με πλάτος $2A$;

γ) Ποια πρέπει να είναι η τιμή της φ_0 , ώστε ένα σημείο M της επιφάνειας του υγρού που βρίσκεται σε απόσταση $r_1 = 12m$ από την Π_1 και $r_1 = 10m$ από την Π_2 να παραμένει διαρκώς ακίνητο;

[Απ : $2m/s$,

$$\left(2N + \frac{3}{2}\right)m, \quad N = 0, \pm 1, \pm 2, \dots,$$

$$\left(2N + \frac{1}{2}\right)m \quad N = 0, \pm 1, \pm 2, \dots, \pi \text{ rad}]$$

2.53 Το άκρο **O**, γραμμικού ομογενούς ελαστικού μέσου που εκτείνεται κατά τη διεύθυνση του ημιάξονα **Ox** αρχίζει, τη χρονική στιγμή **t=0**, να ταλαντώνεται σύμφωνα με την εξίσωση: **y=5ημ10πt** (το **y** σε **cm** το **t** σε **s**).

Η ταλάντωση του σημείου **O** διαδίδεται στο μέσο με ταχύτητα **v=20 cm/s**.

α) Να γράψετε την εξίσωση του κύματος.

β) Να παραστήσετε γραφικά τις φάσεις των σημείων του μέσου στο οποίο διαδίδεται το κύμα σε συνάρτηση με την απόσταση (**x**) από την πηγή **O**, τη χρονική στιγμή **t₁=1s**.

γ) Να σχεδιάσετε το στιγμιότυπο του κύματος τη χρονική στιγμή t_1 .

$$[\text{Απ: α) } y = 5 \eta \mu 2\pi \left(5t - \frac{x}{4} \right)]$$

(τα x, y σε cm το t σε s)]

2.54 Σε γραμμικό ελαστικό μέσον που εκτείνεται κατά μήκος του άξονα $x'x$ έχει δημιουργηθεί στάσιμο κύμα που περιγράφεται από την εξίσωση

$$y = 8 \sigma \nu \nu \frac{\pi x}{2} \eta \mu 10 \pi t$$

(τα x, y σε cm , το t σε s).

α) Ποια είναι η ταχύτητα των κυμάτων η συμβολή των οποίων έδωσε αυτό το στάσιμο κύμα;

β) Ποια είναι, τη χρονική στιγμή $t = \frac{1}{40} \text{ s}$, η απομάκρυνση και η ταχύτητα του σημείου **M** του υλικού που βρίσκεται στη θέση $x_M = 0,5 \text{ cm}$;

γ) Πόσοι δεσμοί υπάρχουν μεταξύ των σημείων **A** και **B** του υλικού που βρίσκονται στις θέσεις $x_A = -4 \text{ cm}$ και $x_B = 10 \text{ cm}$;

[Απ: α) 20 cm/s , β) $y_M = 4 \text{ cm}$, $v_M = 40\pi \text{ cm/s}$, γ) επτά]

ΕΝΘΕΤΟ

Περιοχές Ραδιοκυμάτων

Ο Hertz, πρώτος, το 1887, στηριζόμενος στις προβλέψεις της ηλεκτρομαγνητικής θεωρίας του Maxwell, επέτυχε την παραγωγή ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων. Στα χρόνια που ακολούθησαν έγινε μεγάλη προσπάθεια για τη μετάδοση μηνυμάτων μέσω ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων. Το 1900 ο Ρορον στη Ρωσία και ο Marconi κατάφεραν να μεταδώσουν μηνύματα σε απόσταση μερικών δεκάδων χιλιομέτρων.

Σήμερα είμαστε εξοικειωμένοι με τις διάφορες μορφές επικοινωνίας που στηρίζονται στα ηλεκτρομαγνητικά κύματα, από το ραδιόφωνο και

την τηλεόραση μέχρι τα ασύρματα τηλέφωνα και τις συνδέσεις μεταξύ υπολογιστών. Η ανάπτυξη των επικοινωνιών δημιούργησε τον κίνδυνο να γίνονται διαφορετικές εκπομπές στην ίδια συχνότητα, γι' αυτό, ύστερα από διεθνείς συμφωνίες, καθορίστηκαν οι ζώνες των επικοινωνιών, δηλαδή περιοχές συχνοτήτων που διατίθενται για το ραδιόφωνο, την τηλεόραση, τις επικοινωνίες των πλοίων, των αεροπλάνων κ.λ.π.

Πριν προχωρήσουμε στην περιγραφή αυτών των περιοχών θα πρέπει να μιλήσουμε για δυο παράγοντες που επηρεάζουν τις επικοινωνίες. Πρόκειται για το έδαφος και την ιονόσφαιρα. Τα κύματα που διαδίδονται κοντά στην επιφάνεια της Γης απορροφώνται από αυτή. Η απορρόφηση είναι μεγαλύτερη για

τα μικρότερα μήκη κύματος. Η ιονόσφαιρα είναι στρώμα της ατμόσφαιρας που βρίσκεται σε ύψος από **60 km** έως **350 km** και παρουσιάζει σημαντική αγωγιμότητα. Η αγωγιμότητα της ιονόσφαιρας οφείλεται στο μεγάλο αριθμό ιόντων και ηλεκτρονίων που περιέχει. Η δημιουργία αυτού του στρώματος οφείλεται στο βομβαρδισμό που υφίσταται η Γη από διάφορες ακτινοβολίες που προέρχονται κυρίως από τον Ήλιο. Τα ηλεκτρομαγνητικά κύματα που ξεκινούν από τη Γη και φτάνουν στην ιονόσφαιρα, όταν έχουν μήκος κύματος μεγαλύτερο από ένα όριο, ανακλώνται και επιστρέφουν στη Γη. Έτσι μέσω της ανάκλασης τα κύματα αυτά φτάνουν σε μεγάλες αποστάσεις.

Μακρά κύματα: Έχουν μήκος κύματος από **1000 m** έως **2000 m**. Τα κύματα αυτά ταξιδεύουν πάνω από το έδαφος και μπορούν να διανύσουν μεγάλες αποστάσεις πάνω στη Γη χωρίς σημαντική εξασθένιση. Απορροφώνται όμως πιο εύκολα από τη θάλασσα και έτσι δε μπορούν να διανύσουν μεγάλες αποστάσεις πάνω από αυτή.

Μεσαία κύματα: Έχουν μήκος κύματος από **100 m** έως **1000 m**. Παρουσιάζουν μεγαλύτερη απορρόφηση από την επιφάνεια της Γης αλλά ανακλώνται πάνω στην ιονόσφαιρα και φτάνουν σε μεγάλες αποστάσεις.

Βραχέα χαρακτηρίζονται τα μήκη κύματος από **10 m** έως **100 m**. Διαπερνούν εύκολα τα χαμηλότερα στρώματα της ιονόσφαιρας αλλά

ανακλώνται από τα υψηλότερα, που βρίσκονται σε ύψος πάνω από **180 km**. Με διαδοχικές ανακλάσεις μεταξύ ιονόσφαιρας και της επιφάνειας της Γης μπορούν να φτάσουν σε μεγάλες αποστάσεις, να κάνουν ακόμα και το γύρο της Γης χωρίς να εμποδίζονται από την καμπυλότητά της. Πολλοί από τους ραδιοσταθμούς που «πιάνουμε» στα βραχεία εμφανίζουν αστάθεια κατά τη λήψη τους. Αυτό οφείλεται στην αστάθεια που παρουσιάζει η ιονόσφαιρα. Οι διάφορες περιοχές της ιονόσφαιρας μετακινούνται, με το χρόνο, αλλάζουν σύσταση, έκταση και μορφή, ανάλογα με τη θέση του Ήλιου, με φαινόμενα που συμβαίνουν στην επιφάνεια του Ήλιου, με τις εποχές του χρόνου κ.ά.

Περιοχές VHF και UHF. Τα **VHF** αντιστοιχούν σε μήκη κύματος από **1 m** έως **10 m** (συχνότητες **20 MHz** έως **300 MHz**) και τα **UHF** από **10 cm** έως **1 m** (συχνότητες από **300 MHz** έως **30000 MHz**). Τα κύματα αυτά διαπερνούν την ιονόσφαιρα και απορροφώνται πολύ γρήγορα από το έδαφος. Γι' αυτό, στην τηλεόραση όπου χρησιμοποιούνται αυτές οι συχνότητες, πρέπει οι κεραίες των σπιτιών μας να έχουν οπτική επαφή με την κεραία του σταθμού εκπομπής ή του αναμεταδότη που συνήθως βρίσκεται σε ένα κοντινό βουνό.

Μικροκύματα: Αντιστοιχούν σε μήκη κύματος από **0,1 mm** έως **1 cm**. Τα μικροκύματα διαπερνούν την ιονόσφαιρα και προσφέρονται για επικοινωνίες μέσω δορυφόρων.

Κυψελωτή (Κινητή) Τηλεφωνία

Το κυψελωτό σύστημα λέγεται έτσι επειδή χωρίζει την περιοχή κάλυψης σε σχεδόν εξαγωνικά κομμάτια. Το κάθε κομμάτι έχει στο κέντρο του έναν σταθμό βάσης (κεραία). Γειτονικές κυψέλες χρησιμοποιούν διαφορετικές συχνότητες, ενώ μη γειτονικές μπορούν να χρησιμοποιούν τις ίδιες, εξασφαλίζοντας μεγάλη χωρητικότητα με ένα περιορισμένο εύρος συχνοτήτων (bandwidth). Κάθε σταθμός ελέγχου εκπέμπει την ταυτότητά του σε μία κοινή συχνότητα ελέγχου έτσι ώστε το σύστημα να ξέρει σε ποια κυψέλη βρίσκεται. Καθώς ο κινητός σταθμός κινείται μέσα στο σύστημα, επαναλαμβάνει την ίδια διαδικασία κάθε φορά που εντοπίζει ότι βρίσκεται σε διαφορετική κυψέλη

Σχήμα 2-60.

Όταν ο συνδρομητής δέχεται ένα τηλεφώνημα, το κέντρο στέλνει μέσω της κοινής συχνότητας εντολή στον ανάλογο κινητό σταθμό (τηλέφωνο) να χτυπήσει, αφού ξέρει σε ποια κυψέλη βρίσκεται. Το κέντρο δίνει στο σταθμό ένα συγκεκριμένο κανάλι στο οποίο γίνεται η επικοινωνία.

Παρόμοια, όταν ο συνδρομητής θέλει να κάνει μία κλήση, στέλνει μία εντολή στο κέντρο μέσω της κοινής συχνότητας. Το κέντρο απαντάει με ένα κανάλι στο οποίο γίνεται η επικοινωνία.

Κατά τη διάρκεια ενός τηλεφωνήματος, καθώς το τηλέφωνο του συνδρομητή (κινητός σταθμός) κινείται μέσα στο σύστημα, το κέντρο ελέγχει συνεχώς την ισχύ του σήματος που λαμβάνει. Γειτονικοί σταθμοί

βάσης μπορεί επίσης να λαμβάνουν το ίδιο σήμα καθώς ο κινητός σταθμός κινείται προς αυτούς. Όταν το σήμα εξασθενήσει αρκετά στον αρχικό σταθμό βάσης και λαμβάνεται πιο δυνατά σε έναν άλλο, το κέντρο δίνει εντολή στον κινητό σταθμό να αλλάξει κανάλι, σε ένα κανάλι που ανήκει στο νέο σταθμό βάσης. Αυτή η διαδικασία λέγεται hand-off. Όταν αλλάζει το κανάλι, ο συνδρομητής αντιλαμβάνεται μόνο μία μικρή διακοπή στη μετάδοση. Έτσι ο συνδρομητής μπορεί να συνεχίσει μια συνομιλία, ακόμη κι αν μετακινηθεί σε μεγάλες αποστάσεις.

Τα πρώτα κυψελωτά συστήματα ήταν αναλογικά, δηλαδή η μετάδοση του ήχου είναι αναλογική. Τέτοια συστήματα είναι το **AMPS** [Advanced Mobile Phone System,

(Προηγμένο Σύστημα Κινητών Τηλεφώνων)] που χρησιμοποιήθηκε κυρίως στη Βόρεια Αμερική στα **800 MHz**, το **NMT 450** και **900** (Nordic Mobile Telephone στα **450** και **900 MHz**) στις σκανδιναβικές χώρες και **TACS** [Total Access Communication System, (Σύστημα Επικοινωνίας Πλήρους Πρόσβασης)] που χρησιμοποιήθηκε σε μερικές ευρωπαϊκές και ασιατικές χώρες και είναι σχεδόν ίδιο με το **AMPS**. Το πρώτο εμπορικό σύστημα **AMPS** λειτούργησε στο Chicago, το 1983. Αρχικά χρησιμοποιούσε 666 κανάλια πλάτους **30kHz**, αλλά μετά επεκτάθηκε στα 832. Ο ήχος διαμορφώνεται με διαμόρφωση **FM**.

Σήμερα χρησιμοποιούνται κυρίως ψηφιακά συστήματα όπως το **GSM** [(Global System for Mobile

communications, (Παγκόσμιο Σύστημα για Κινητές Επικοινωνίες)], το **IS-136** (Industry Standard 136) και το **IS-95** (Industry Standard 95). Το **GSM** είναι το πιο δημοφιλές που χρησιμοποιείται στην Ελλάδα. Υπάρχει σε εκδόσεις στα **900**, **1800** και **1900 MHz**. Στην Ελλάδα λειτουργεί στα **900** και **1800 MHz**. Χρησιμοποιεί κανάλια πλάτους **100 kHz**. Το κάθε κανάλι εξυπηρετεί περισσότερους από έναν συνδρομητές. Αυτό γίνεται μέσω της χρήσης **TDMA** [Time Division Multiple Access, (Πολλαπλή Πρόσβαση Διαίρεσης Χρόνου)], που μοιράζει το κανάλι σε 8 χρονικές σχισμές. Κάθε συνδρομητής παίρνει μία από τις σχισμές και εκπέμπει μόνο κατά τη διάρκειά της, ενώ μένει σιωπηρός κατά τη διάρκεια των άλλων 7. Έτσι 8 συνδρομητές

χρησιμοποιούνε το κανάλι συγχρόνως, εξασφαλίζοντας μεγαλύτερη χωρητικότητα. Λόγω της ψηφιακής μετάδοσης η ποιότητα του ήχου είναι καλύτερη και εξασφαλίζει το απόρρητο των συνδιαλέξεων. Επίσης γίνονται δυνατές διάφορες προηγμένες υπηρεσίες, όπως η μετάδοση δεδομένων και η αποστολή συντόμων γραπτών μηνυμάτων.

Πίνακες Σταθερών - Χρήσιμα Μεγέθη

Θεμελιώδεις Φυσικές Σταθερές

Όνομα	Σύμβολο	Τιμή
Ταχύτητα του φωτός	c	$3 \times 10^8 \text{ m/s}$
Φορτίο ηλεκτρονίου (απόλυτη τιμή)	e	$1,6 \times 10^{-19} \text{ C}$

Όνομα	Σύμβολο	Τιμή
Βαρυτική σταθερά (σταθερά της παγκόσμιας έλξης)	G	$6,67 \times 10^{-11} \text{ N}\cdot\text{m}^2/\text{Kg}^2$
Σταθερά Planck	h	$6,626 \times 10^{-34} \text{ J}\cdot\text{s}$
Σταθερά Boltzmann	k	$1,38 \times 10^{-23} \text{ J/K}$
Σταθερά Avogadro	N _A	$6,023 \times 10^{23} \text{ μόρια/mol}$
Σταθερά των αερίων	R	$8,314 \text{ J/mol}\cdot\text{K}$
Μάζα ηλεκτρονίου	m _e	$9,1 \times 10^{-31} \text{ Kg}$

Όνομα	Σύμβολο	Τιμή
Μάζα νετρονίου	m_n	$1,675 \times 10^{-27} \text{ Kg}$
Μάζα πρωτονίου	m_p	$1,673 \times 10^{-27} \text{ Kg}$
Διηλεκτρική σταθερά του κενού	ϵ_0	$8,85 \times 10^{-12} \text{ C}^2 / \text{N} \cdot \text{m}^2$
Σταθερά Coulomb	K_C	$9 \times 10^9 \text{ Nm}^2 / \text{C}^2$
Μαγνητική διαπερατότητα του κενού	μ_0	$4\pi \times 10^{-7} \text{ Wb} / \text{A} \cdot \text{m}$

Άλλες Χρήσιμες Σταθερές

Μηχανικό Ισοδύναμο της Θερμότητας	4,186 J/cal
Κανονική ατμοσφαιρική πίεση	1 atm $1,013 \times 10^5$ Pa(N/m ²)
Απόλυτο μηδέν	0 K -273 °C
Ηλεκτρονιοβόλτ	1 eV $1,6 \times 10^{-19}$ J
Ενέργεια ηρεμίας ηλεκτρονίου	mc^2 0,511 MeV
Γραμμομοριακός όγκος ιδανικού αερίου (0°C, 1 atm)	V_{mol} 22,4 L/mol

Λεξιλόγιο Όρων

A

αδρανειακό σύστημα: σύστημα αναφοράς στο οποίο ισχύει η αρχή της αδράνειας του Newton.

αεροδύναμη: η δύναμη που δέχεται από τον αέρα η πτέρυγα του αεροπλάνου κατά τη διάρκεια της πτήσης του.

αιθέρας: υποθετικό αβαρές ελαστικό μέσο, η παρουσία του οποίου θεωρήθηκε απαραίτητη για τη διάδοση του φωτός.

ακτίνες Röntgen: ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία με μήκη κύματος μεταξύ 10^{-8} και 10^{-13} m. Είναι αποτέλεσμα της επιβράδυνσης των ηλεκτρονίων

που προσπίπτουν σε μεταλλικές επιφάνειες με μεγάλη ταχύτητα ή της αποδιέγερσης των ατόμων του μετάλλου.

ακτίνες γ : ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία με μήκη κύματος μεταξύ 10^{-10} και 10^{-14} m. Εκπέμπονται από πυρήνες ραδιενεργών στοιχείων.

ακτίνες X: οι ακτίνες Roentgen.

ακτινοβολία: ενέργεια που εκπέμπεται με μορφή ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων.

αμορτισέρ: μηχανισμός που χρησιμοποιείται για την απόσβεση των ταλαντώσεων των αυτοκινήτων.

ανάκλαση κύματος: το φαινόμενο κατά το οποίο όταν το κύμα συναντήσει τη διαχωριστική επιφάνεια δυο μέσων επιστρέφει στο πρώτο μέσο ακολουθώντας ορισμένο δρόμο.

άξονας περιστροφής (στερεού σώματος): η ευθεία που ενώνει τα σημεία τα οποία παραμένουν ακίνητα κατά την περιστροφή του σώματος.

απεριοδική ταλάντωση: η κίνηση ενός ταλαντωτή ο οποίος δεν υπερβαίνει τη θέση ισορροπίας, λόγω ισχυρών αποσβέσεων.

απομάκρυνση: η απόσταση σώματος που ταλαντώνεται, από τη θέση ισορροπίας.

αρμονική ταλάντωση: η ταλάντωση στην οποία η απομάκρυνση του ταλαντωτή είναι αρμονική συνάρτηση του χρόνου.

αρχική φάση: η τιμή που έχει τη χρονική στιγμή μηδέν η φάση ενός μεγέθους που μεταβάλλεται αρμονικά με το χρόνο.

Γ

γενική θεωρία της σχετικότητας: η θεωρία της σχετικότητας που συμπεριλαμβάνει και μη αδρανειακά συστήματα - θεωρία για τη βαρύτητα.

γωνία εκτροπής: η γωνία που σχηματίζει με την αρχική της διεύθυνση η μονοχρωματική δέσμη που βγαίνει από μια οπτική διάταξη.

γωνιακή συχνότητα: μέγεθος που χαρακτηρίζει τα περιοδικά φαινόμενα, ανάλογο προς τη συχνότητα. Στην ομαλή κυκλική κίνηση συμπίπτει με το μέτρο της γωνιακής ταχύτητας.

Δ

δείκτης διάθλασης (υλικού): ο λόγος της ταχύτητας του φωτός στο κενό προς την ταχύτητά του στο υλικό αυτό.

δεσμός στάσιμου κύματος: ένα σημείο που παραμένει ακίνητο όταν στο ελαστικό μέσο στο οποίο ανήκει δημιουργείται στάσιμο κύμα.

δευτέριο: ισότοπο του υδρογόνου με μαζικό αριθμό δύο.

διάθλαση κύματος: η αλλαγή πορείας ενός κύματος κατά τη μετάβασή του από ένα μέσο σε ένα άλλο στο οποίο διαδίδεται με διαφορετική ταχύτητα.

διακρότημα: η αυξομείωση του πλάτους της ταλάντωσης που εκτελεί ένα σώμα όταν μετέχει σε δυο ταλαντώσεις της ίδιας διεύθυνσης, που έχουν το ίδιο πλάτος και συχνότητες που παρουσιάζουν μικρή διαφορά.

διάμηκες κύμα: το κύμα στο οποίο τα μόρια του ελαστικού μέσου ταλαντώνονται στη διεύθυνση της διάδοσής του.

διαμόρφωση πλάτους (AM): η τροποποίηση του πλάτους του ηλεκτρομαγνητικού κύματος που εκπέμπει ο σταθμός, από το μικροφωνικό ρεύμα.

διαμόρφωση συχνότητας (FM): η τροποποίηση της συχνότητας του ηλεκτρομαγνητικού κύματος που εκπέμπει ο σταθμός, από το μικροφωνικό ρεύμα.

διασκεδασμός (του φωτός): η εξάρτηση του δείκτη διάθλασης ενός υλικού από το μήκος κύματος.

διαστολή του χρόνου: Η φαινομενική επιβράδυνση του χρόνου

(αύξηση του χρονικού διαστήματος)
σε σώμα που κινείται με σχετικιστική ταχύτητα.

δίδυμη γένεση: η μετατροπή ενός φωτονίου σε ζεύγος ηλεκτρονίου-ποζιτρονίου.

διέγερση (ατόμου): η μετάβαση ενός ηλεκτρονίου του ατόμου σε στιβάδα με ενέργεια μεγαλύτερη από την αρχική.

διεγέρτης: το σώμα που προκαλεί εξαναγκασμένη ταλάντωση ενός ταλαντωτή- που προσφέρει περιοδικά ενέργεια σε ένα σώμα που ταλαντώνεται.

δύναμη επαναφοράς: η δύναμη που αναγκάζει ένα σώμα να ταλαντώνεται- που τείνει να επαναφέρει το σώμα στη θέση ισορροπίας.

δυναμική άνωση: η συνιστώσα της αεροδύναμης η κάθετη στην ταχύτητα.

Ε

εγκάρσιο κύμα: το κύμα στο οποίο τα μόρια του ελαστικού μέσου ταλαντώνονται κάθετα στη διεύθυνση της διάδοσής του.

ειδική θεωρία της σχετικότητας: θεωρία που διατύπωσε ο Einstein για αδρανειακά συστήματα αναφοράς. Βασικές της παραδοχές είναι: α) η ταχύτητα του φωτός είναι ανεξάρτητη από τη ταχύτητα του παρατηρητή, β) οι νόμοι της φυσικής είναι ίδιοι σε όλα τα αδρανειακά συστήματα.

έκκεντρη κρούση: η κρούση σωμάτων που οι ταχύτητές τους βρίσκονται σε παράλληλες ευθείες.

ελαστική κρούση: η κρούση κατά την οποία διατηρείται η μηχανική ενέργεια του συστήματος των σωμάτων.

ελεύθερη ταλάντωση: η ταλάντωση ενός σώματος το οποίο εκτρέπεται από τη θέση ισορροπίας και αφήνεται ελεύθερο.

έλλειμμα μάζας: η διαφορά της μάζας ενός πυρήνα από τη μάζα των συστατικών του.

ενέργεια σύνδεσης (πυρήνα): το ποσό της ενέργειας που πρέπει να προσφερθεί στον πυρήνα για να διασπαστεί στα συστατικά του.

ενέργεια ηρεμίας: το ποσό της ενέργειας (mc^2) που έχει ένα σώμα όταν ηρεμεί.

ένταση ακτινοβολίας: η ενέργεια που περνάει από τη μονάδα επιφάνειας στη μονάδα του χρόνου.

εξαναγκασμένη ταλάντωση: η ταλάντωση που γίνεται με την περιοδική προσφορά ενέργειας στο ταλαντούμενο σύστημα.

εξίσωση κύματος: η σχέση που δίνει την απομάκρυνση των σημείων του μέσου στο οποίο διαδίδεται το κύμα κάθε χρονική στιγμή.

εξίσωση συνέχειας: η σχέση μεταξύ της ταχύτητας ενός ασυμπίεστου ρευστού και της διατομής του σωλήνα στον οποίο κινείται.

εσωτερική τριβή ρευστού: η τριβή που αναπτύσσεται μεταξύ των μορίων του ρευστού λόγω της κίνησής του.

έργο εξαγωγής: η ελάχιστη ενέργεια που πρέπει να πάρει ένα ηλεκτρόνιο για να εγκαταλείψει την επιφάνεια ενός μετάλλου.

H

ηλεκτρική ταλάντωση: εναλλασσόμενο ρεύμα μεγάλης συχνότητας που παίρνουμε από κύκλωμα LC όταν φορτίσουμε τον πυκνωτή.

ηλεκτρομαγνητικό κύμα: η ταυτόχρονη διάδοση ενός ηλεκτρικού και ενός μαγνητικού πεδίου στο χώρο.

I

ιδιομήκος (αντικειμένου): βλ. «μήκος ηρεμίας».

ιδιόχρονος (αδρανειακού συστήματος): ο χρόνος που μετράει ένα ρολόι ακίνητο σε ένα αδρανειακό σύστημα.

ιξώδες: η εσωτερική τριβή μεταξύ των μορίων ενός ρευστού-συντελεστής που δείχνει πόσο παχύρρευστο είναι ένα υγρό.

Κ

κβαντισμένο μέγεθος: κάθε μέγεθος που παίρνει διακριτές τιμές που είναι πολλαπλάσια μιας ελάχιστης.

κέντρο μάζας (σώματος): το σημείο στο οποίο μπορεί να θεωρηθεί συγκεντρωμένη όλη η μάζα ενός σώματος.

κοιλία στάσιμου κύματος: ένα σημείο που ταλαντώνεται με το μέγιστο πλάτος, όταν στο ελαστικό μέσο στο οποίο ανήκει σχηματίζεται στάσιμο κύμα.

κρίσιμη γωνία: η μέγιστη τιμή της γωνίας πρόσπτωσης στη διαχωριστική επιφάνεια δύο διαφανών υλικών για την οποία το φως περνάει από το πρώτο υλικό στο δεύτερο στο οποίο το φως διαδίδεται με μεγαλύτερη ταχύτητα.

κρούση κεντρική: η κρούση σωμάτων που οι ταχύτητές τους βρίσκονται στην ίδια ευθεία.

κύμα μηχανικό: μια διαταραχή που μεταδίδεται σε ένα ελαστικό μέσο.

κυματοπακέτο: κύμα περιορισμένο στο χώρο.

M

μάζα ηρεμίας: η μάζα που έχει ένα σώμα όταν ηρεμεί.

μέλαν σώμα: σώμα που απορροφά όλες τις ακτινοβολίες που πέφτουν πάνω του.

μετασχηματισμοί Lorentz: οι σχέσεις που συνδέουν τις συντεταγμένες της θέσης και χρόνου ενός σώματος σε δυο αδρανειακά συστήματα αναφοράς που βρίσκονται σε σχετική κίνηση.

μετασχηματισμοί του Γαλιλαίου:

οι σχέσεις που συνδέουν τις συντεταγμένες της θέσης ενός σώματος σε δυο αδρανειακά συστήματα αναφοράς που κινούνται με ταχύτητα πολύ μικρότερη από την ταχύτητα του φωτός.

μεταφορική κίνηση (στερεού σώματος): η κίνηση στην οποία όλα τα σημεία του σώματος έχουν την ίδια ταχύτητα.

μήκος ηρεμίας (αντικειμένου): το μήκος ενός αντικειμένου, όπως μετριέται στο σύστημα αναφοράς ως προς το οποίο ηρεμεί.

μήκος κύματος De Broglie: το μήκος του κύματος που αντιστοιχεί σε ένα σωματίδιο.

μήκος κύματος: η απόσταση στην οποία φτάνει το κύμα σε χρόνο μιας

περιόδου- η μικρότερη απόσταση δύο σημείων, στη διεύθυνση διάδοσης του κύματος, που βρίσκονται σε φάση.

μικροκύματα: ηλεκτρομαγνητικά κύματα με μήκη κύματος μεταξύ **1mm** και **30cm**. Χρησιμοποιούνται στα ραντάρ.

μικροσκόπιο σάρωσης σήραγγας: όργανο που επιτρέπει να απεικονίσουμε αγώγιμες επιφάνειες σε ατομική κλίμακα. Η λειτουργία του βασίζεται στο φαινόμενο σήραγγας.

N

νευτώνεια ρευστά: τα ρευστά στα οποία η εσωτερική τριβή είναι γραμμική συνάρτηση της ταχύτητας ροής.

Ο

ολική εσωτερική ανάκλαση: η ανάκλαση μιας φωτεινής δέσμης που δε συνοδεύεται από διάθλαση. Γίνεται στην επιφάνεια που διαχωρίζει ένα διαφανές μέσον από ένα άλλο με μικρότερο δείκτη διάθλασης, όταν η γωνία πρόσπτωσης είναι μεγαλύτερη από την κρίσιμη γωνία.

ορμή (υλικού σημείου): το διάνυσμα που έχει την κατεύθυνση της ταχύτητας και μέτρο ίσο με το γινόμενο της μάζας του υλικού σημείου επί το μέτρο της ταχύτητάς του.

ουράνιο τόξο: το φωτεινό τόξο που εμφανίζεται στον ουρανό, ως αποτέλεσμα της ανάκλασης και του διασκεδασμού του ηλιακού φωτός στα σταγονίδια της βροχής.

Π

poise (πουάζ): μονάδα μέτρησης του ιξώδους ενός ρευστού, ισοδύναμη με 10^{-1}Nsm^{-2} .

παροχή (σωλήνα ή ρευματικής φλέβας): το πηλίκο του όγκου dV του ρευστού που περνάει από μια διατομή του σωλήνα (ή της φλέβας) σε χρόνο dt προς το χρόνο αυτό.

περίοδος (φαινομένου): το πηλίκο του χρόνου μέσα στον οποίο ολοκληρώνονται N εναλλαγές του φαινομένου με τον αριθμό N - ο χρόνος ανάμεσα σε δυο διαδοχικές όμοιες φάσεις του φαινομένου.

πλάγια κρούση: η κρούση σωμάτων που οι ταχύτητές τους βρίσκονται σε τυχαία διεύθυνση.

πλαστική κρούση: η κρούση που οδηγεί στη συγκόλληση των σωμάτων.

ποζιτρόνιο: το αντισωματίδιο του ηλεκτρονίου - σωματίδιο με μάζα ίση με τη μάζα του ηλεκτρονίου και φορτίο $+e$.

πυρηνική σύντηξη: πυρηνική αντίδραση στη διάρκεια της οποίας πυρήνες μικρού ατομικού αριθμού συντήκονται και δίνουν βαρύτερους πυρήνες, με ταυτόχρονη έκλυση ενέργειας.

πυρηνική σχάση: πυρηνική αντίδραση στη διάρκεια της οποίας ένας πυρήνας μεγάλου ατομικού αριθμού χωρίζεται σε δυο πυρήνες μικρότερου ατομικού αριθμού με ταυτόχρονη έκλυση ενέργειας.

πυρηνικός αντιδραστήρας: η διάταξη στην οποία πραγματοποιούνται ελεγχόμενες πυρηνικές αντιδράσεις.

P

ραδιοκύματα: ηλεκτρομαγνητικά κύματα που προκύπτουν από ταλαντούμενα ηλεκτρικά δίπολα και χρησιμοποιούνται στις τηλεπικοινωνίες.

ρευματική γραμμή: η γραμμή που συνδέει τις διαδοχικές θέσεις ενός μορίου του ρευστού.

ρευστά: σώματα που δεν έχουν δικό τους σχήμα-τα υγρά και τα αέρια.

ροπή αδράνειας (ως προς άξονα): το μέτρο της αδράνειας των σωμάτων στη στροφική κίνηση- ορίζεται ως το άθροισμα $\sum m_i \cdot r_i^2$, όπου m_i μια στοιχειώδης μάζα του σώματος και r_i η απόστασή της από τον άξονα.

ροπή δύναμης (ως προς άξονα):
διάνυσμα που έχει τη διεύθυνση του άξονα και μέτρο το γινόμενο του μέτρου της συνιστώσας της δύναμης που βρίσκεται σε επίπεδο κάθετο στον άξονα επί την απόστασή της από τον άξονα.

ροπή δύναμης (ως προς σημείο):
διάνυσμα κάθετο στο επίπεδο που ορίζει το σημείο και ο φορέας της δύναμης και μέτρο το γινόμενο του μέτρου της δύναμης επί την απόσταση του σημείου από τον φορέα της δύναμης.

Σ

σταθερά απόσβεσης: η σταθερά αναλογίας στη σχέση που συνδέει τη δύναμη η οποία προκαλεί την απόσβεση μιας ταλάντωσης με την ταχύτητα του ταλαντωτή.

στάσιμο κύμα: η κίνηση που κάνει ένα μέσο στο οποίο διαδίδονται ταυτόχρονα, με αντίθετη φορά, δυο κύματα της ίδιας συχνότητας και του ίδιου πλάτους.

στιγμιότυπο κύματος: η εικόνα που παρουσιάζει μια χρονική στιγμή το ελαστικού μέσο στο οποίο διαδίδεται ένα κύμα - η γραφική παράσταση της συνάρτησης $y = f(x, t)$ για ορισμένη τιμή του t .

στρόβιλοι: περιοχές στις οποίες το ρευστό κάνει περιστροφική κίνηση.

στροφική κίνηση: η κίνηση ενός στερεού γύρω από άξονα- η κίνηση στην οποία όλα τα σημεία του στερεού έχουν την ίδια γωνιακή ταχύτητα.

στροφορμή στερεού σώματος: το άθροισμα των στροφορμών των στοιχειωδών τμημάτων που απαρτίζουν το στερεό.

στροφορμή συστήματος σωμάτων: το άθροισμα των στροφορμών των σωμάτων που απαρτίζουν το σύστημα.

στροφορμή υλικού σημείου (που κάνει κυκλική κίνηση): διάνυσμα κάθετο στο επίπεδο της τροχιάς με μέτρο το γινόμενο του μέτρου της ορμής του υλικού σημείου επί την ακτίνα της τροχιάς του.

στρωτή ροή: η κίνηση ενός ρευστού, όταν δε σχηματίζονται στρόβιλοι.

συμβολή κυμάτων: η ταυτόχρονη διάδοση δυο ή περισσότερων κυμάτων στην ίδια περιοχή του χώρου.

συμβολόμετρο: όργανο που μας επιτρέπει να προσδιορίζουμε με μεγάλη ακρίβεια τη θέση των κροσσών συμβολής του φωτός.

σύνθεση ταλαντώσεων: η μελέτη της κίνησης ενός σώματος που μετέχει σε περισσότερες από μια ταλαντώσεις.

συντονισμός: το φαινόμενο κατά το οποίο ένα σώμα κάνει εξαναγκασμένη ταλάντωση με το μέγιστο πλάτος.

συστολή του μήκους: Η φαινομενική σμίκρυνση ενός σώματος που κινείται με σχετικιστική ταχύτητα.

συχνότητα κατωφλίου: η ελάχιστη συχνότητα που πρέπει να έχει μια φωτεινή δέσμη για να προκαλέσει εκπομπή φωτοηλεκτρονίων από ένα μέταλλο.

συχνότητα (φαινομένου): ο αριθμός των επαναλήψεων του φαινομένου στη μονάδα του χρόνου.

Τ

ταλάντωση (μηχανική): Παλινδρομική κίνηση γύρω από μια θέση ισορροπίας.

πλάτος ταλάντωσης: η μεγαλύτερη τιμή της απομάκρυνσης του ταλαντωτή.

τάση αποκοπής: η τιμή της τάσης μεταξύ των ηλεκτροδίων ενός φωτοκύτταρου για την οποία διακόπτεται το ρεύμα.

τυρβώδης ροή: η ροή ενός ρευστού όταν σχηματίζονται στρόβιλοι.

Υ

υδροστατική πίεση: η πίεση των υγρών που οφείλεται στο βάρος τους.

υπεριώδης ακτινοβολία: αόρατη ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία με μήκη κύματος από **60 nm** μέχρι **380 nm**.

Φ

φαινόμενο Compton: ο σκεδασμός της ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας από τα σωματίδια της ύλης. Συνοδεύεται από αύξηση του μήκους κύματος της ακτινοβολίας.

φαινόμενο Doppler: η εμφάνιση διαφοράς ανάμεσα στη συχνότητα του εκπεμπόμενου κύματος και της συχνότητας που αντιλαμβάνεται ένας παρατηρητής όταν μεταβάλλεται η απόστασή του από την πηγή του κύματος.

φαινόμενο σήραγγας: η διέλευση σωματιδίων μέσα από ένα φράγμα δυναμικού χωρίς να έχουν την απαραίτητη ενέργεια, όπως απαιτεί η κλασική θεωρία.

φωτοηλεκτρικό φαινόμενο: η απόσπαση ηλεκτρονίων από ένα μέταλλο όταν στην επιφάνειά του

προσπίπτει ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία κατάλληλης συχνότητας.

φλέβα: το σχήμα που ορίζεται από τις ρευματικές γραμμές που αντιστοιχούν στα σημεία του περιγράμματος μιας επιφάνειας που βρίσκεται στη ροή του ρευστού.

φώραση: η διαδικασία με την οποία διαχωρίζεται το μικροφωνικό ρεύμα από το φέρον κύμα.

φωτοκύτταρο: διάταξη με την οποία οι αυξομειώσεις στην ένταση μιας φωτεινής δέσμης, κατάλληλης συχνότητας, μετατρέπονται σε αυξομειώσεις ηλεκτρικού ρεύματος.

φωτόνιο: το κβάντο της ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας. Σωματίο μηδενικής μάζας ηρεμίας.

Αλφαβητικό Ευρετήριο

A

αδρανειακό σύστημα	Z' 34
ακτίνες Röntgen	B' 102, Θ' 37
ακτίνες γ	B' 102
ακτίνες X	B' 102, Θ' 37
ακτινοβολία μέλανος σώματος	Θ' 7
ανάκλαση του φωτός	B' 104
ανάλυση του φωτός	Γ' 18
αξιώματα της ειδικής θεωρίας της σχετικότητας	H' 22
απεριοδική ταλάντωση	A' 71
απομάκρυνση	A' 24
αρμονική ταλάντωση	A' 24
αρχή διατήρησης της στροφορμής	E' 92

αρχή της αβεβαιότητας	Θ' 57
αρχή του Pascal	Δ' 12
αρχική φάση	Α' 30

Γ

γενική θεωρία της σχετικότητας	Η' 104
γωνία εκτροπής	Γ' 20
γωνιακή επιτάχυνση	Ε' 14
γωνιακή συχνότητα	Α' 21

Δ

δείκτης διάθλασης (υλικού)	Β' 112
δεσμός στάσιμου κύματος	Β' 56
διάθλαση του φωτός	Β' 110
διακρότημα	Α' 114, Α' 116
διάμηκες κύμα	Β' 14
διαμόρφωση κατά πλάτος	Β' 83
διασκεδασμός (του φωτός)	Γ' 18

διαστολή του χρόνου	H' 30
διαφορικό	ΣΤ' 103
δίδυμη γένεση	H' 79
διεγέρτης	A' 82
δύναμη επαναφοράς	A' 35

E

εγκάρσιο κύμα	B' 12
έκκεντρη κρούση	Z' 14
ελαστική κρούση	Z' 18, Z' 24
ελεύθερη ταλάντωση	A' 80
έλλειμμα μάζας	H' 78
ενέργεια σύνδεσης	H' 85
ενέργεια ηρεμίας	H' 77
εξαναγκασμένη ταλάντωση (ηλεκτρ.)	A' 94
εξαναγκασμένη ταλάντωση (μηχαν.)	A' 82

εξίσωση Schrödinger	Θ' 69
εξίσωση Bernoulli	Δ' 39
εξίσωση κύματος	Β' 23
εξίσωση στάσιμου κύματος	Β' 53
εξίσωση συνέχειας	Δ' 27
εξωτερικό γινόμενο διανυσμάτων	ΣΤ' 84
επαλληλία κυμάτων	Β' 28
έργο εξαγωγής	Θ' 28
εσωτερική τριβή	Δ' 52

H

ηλεκτρική ταλάντωση	Α' 51
ηλεκτρομαγνητικό κύμα	Β' 65
ηχοκαρδιογράφημα Doppler	Ζ' 139

Θ

θεμελιώδης νόμος στροφικής κίνησης	Ε' 63
---------------------------------------	-------

θεώρημα Steiner	Ε' 56
θεώρημα Torricelli	Δ' 44

I

ιδανικά υγρά	Δ' 19
ιδιομήκος	Η' 44
ιδιοσυχνότητα	Α' 80
ιδιόχρονος	Η' 30
ιξώδες	Δ' 52

K

καμπύλωση του χωροχρόνου	Η' 115
κβαντικός αριθμός	Θ' 17
κέντρο μάζας (συστήματος)	Z' 55
κέντρο μάζας (σώματος)	Ε' 20
κιβώτιο ταχυτήτων	ΣΤ' 93
κίνηση του κέντρου μάζας	Z' 58

κινητική ενέργεια:

- στην αρμονική ταλάντωση	A' 45
- στη στροφική κίνηση	E' 101
κοιλία στάσιμου κύματος	B' 56
κρίσιμη γωνία	Γ' 8
κρούση κεντρική	Z' 13
κύλιση τροχού	E' 17
κύμα ελαστικότητας	B' 8
κυματοπακέτο	Θ' 60
κυματοσυνάρτηση	Θ' 69

M

μάζα ηρεμίας	H' 77
μέλαν σώμα	Θ' 12
μετασχηματισμοί Lorentz	H' 48, H' 60
μετασχηματισμοί έντασης ηλεκτρικού - μαγνητικού πεδίου	H' 91
μετασχηματισμοί του Γαλιλαίου	Z' 49

μεταφορική κίνηση	Ε' 8
μήκος ηρεμίας	Η' 44
μήκος κύματος	Β' 18
μήκος κύματος De Broglie	Θ' 52
μηχανικά κύματα	Β' 8
μικροκύματα	Β' 95
μικροσκόπιο σάρωσης σήραγγας	Θ' 131
μιόνιο	Η' 35

N

νευτώνεια ρευστά	Δ' 57
νόμος μετατόπισης του Wien	Θ' 14
νόμος του Snell	Β' 113

O

ολική εσωτερική ανάκλαση	Γ' 7
ουράνιο τόξο	Γ' 23

Π

poise (πουάζ)	Δ' 56
παράδοξο των διδύμων	Η' 164
παροχή	Δ' 23, Δ' 24
πείραμα Michelson- Morley	Η' 11
περίοδος	Α' 19
περίοδος ηλεκτρικής ταλάντωσης	Α' 58
πηγάδι δυναμικού	
- με άπειρο βάθος	Θ' 80
- με ορισμένο βάθος	Θ' 86
πλάγια κρούση	Z' 14, Z' 25
πλαστική κρούση	Z' 19, Z' 31
πλάτος ταλάντωσης	Α' 25
ποζιτρόνιο	Η' 81
προώθηση πυραύλου	Z' 67

Ρ

ραδιοκύματα	Β' 94
ρευματική γραμμή	Δ' 20

ρευστά	Δ' 19
ροπή αδράνειας (ως προς άξονα)	Ε' 51
ροπή δύναμης (ως προς άξονα)	Ε' 28
ροπή δύναμης (ως προς σημείο)	Ε' 33

Σ

σταθερά απόσβεσης	Α' 68
σταθερά επαναφοράς	Α' 35
στάσιμο κύμα	Β' 48
στιγμιότυπο κύματος	Β' 31
στροφική κίνηση	Ε' 12
στροφορμή στερεού σώματος	Ε' 81
στροφορμή συστήματος	Ε' 86
στροφορμή υλικού σημείου	Ε' 78
στρωτή ροή	Δ' 20
συμβολή κυμάτων	Β' 34

συμβολόμετρο	Η' 14
σύνθεση ταλαντώσεων	Α' 104
σύνθετη κίνηση στερεού	Ε' 14
συνθήκη ισορροπίας στερεού	Ε' 44
συνθήκη κανονικοποίησης	Θ' 72
συντονισμός	Α' 85
συντονισμού εφαρμογές	Α' 97
σύστημα αναφοράς κέντρου μάζας	Ζ' 55
συστολή του μήκους	Η' 44
συχνότητα	Α' 20
συχνότητα κατωφλίου	Θ' 34
σχετικιστική ορμή	Η' 70
σχετικιστική ενέργεια	Η' 77
σωλήνας	Δ' 22

T

ταλάντωση (μηχανική)	Α' 23
τάση αποκοπής	Θ' 27

Υ

υδροστατική πίεση	Δ' 10
υπέρθεση κυμάτων	Β' 28
υπεριώδης ακτινοβολία	Β' 100

Φ

φαινόμενο Compton	Θ' 37
φαινόμενο Doppler	Z' 72
φαινόμενο σήραγγας	Θ' 93
φάση ταλάντωσης	Α' 30
φέρουσα συχνότητα	Β' 82
φθίνουσα ηλεκτρική ταλάντωση	Α' 78
φθίνουσα ταλάντωση	Α' 64
φλέβα ρευματική	Δ' 22
φώραση	Β' 90
φωτοηλεκτρικό φαινόμενο	Θ' 22
φωτοκύτταρο	Θ' 23
φωτόνιο	Θ' 29

Χ

χωροχρόνος	Η' 24
------------	-------

Βιβλιογραφία

1. Πανεπιστημιακή Φυσική Hugh D. Young Εκδόσεις Παπαζήση.
2. Physics for scientists & engineers Serway.
3. Φυσική Halliday Resnick Εκδόσεις Πνευματικός.
4. Halliday - Resnick - Walker Fundamentals of Physics Extended (fifth edition).
5. F.J.Keller - W.E.Gettys - M.J.Skove Physics (second edition).
6. Κεφάλαια σύγχρονης Φυσικής Halliday Resnick Εκδόσεις Πνευματικός.
7. Οι έννοιες της Φυσικής Paul G. Hewitt Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

- 8. Εισαγωγή στην Ηλεκτροδυναμική David J. Griffiths
Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.**
- 9. Μαθήματα Φυσικής (Ηλεκτρισμός - Μαγνητισμός) πανεπιστήμιο Berkley Edward Purcell
μετάφραση και έκδοση ομάδα καθηγητών ΕΜΠ.**
- 10. Κλασσική και σύγχρονη Φυσική
Kenneth W. Ford Εκδόσεις
Πνευματικός.**
- 11. Κβαντομηχανική Ι. Στέφανος Τραχανάς Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.**
- 12. Η Φυσική σήμερα Ε.Ν. Οικονόμου Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.**

- 13. Η εξέλιξη των ιδεών στη Φυσική Einstein - Infeld Εκδόσεις Δωδώνη.**
- 14. Η ελαφρότητα της Βαρύτητας Jayant Narlikar Εκδόσεις Τροχαλία.**
- 15. Ιστορία της Φυσικής Emilio Segre Εκδόσεις Δίαυλος.**
- 16. Φυσική Β΄ Ενιαίου Λυκείου (ειδίκευση) Υπουργείο Παιδείας Κύπρος.**
- 17. Κ.Δ. Αλεξόπουλος - Δ.Ι. Μαρίνος Γενική Φυσική. Εκδόσεις ΟΛΥΜΠΙΑ.**
- 18. Κβαντικό σύμπαν Tony Hey & Patrick Walters, εκδόσεις Κάτοπτρο.**

- 19. 3000 solved problems in physics
Alvin Halpern, Ph.D Schaum's
Mc Graw Hill.**
- 20. Echocardiography Harvey
Feigenbaum fourth edition Lea
& Febigep.**
- 21. String and sticky tape
experiments by R.D.Edge.**
- 22. Turning the World Inside Out by
Robert Ehrlich.**

Περιεχόμενα

2	Κύματα _____	
	Ολική εσωτερική ανάκλαση	7
	Διασκεδασμός - ανάλυση φωτός	18
	Σύνοψη	31
	Δραστηριότητες	37
	Ερωτήσεις	41
	Ασκήσεις	64
	Προβλήματα	79
	Ένθετο. Περιοχές ραδιοκυμάτων	92
	Ένθετο. Κυψελωτή τηλεφωνία	98
	Παραρτήματα _____	
	Πίνακες σταθερών	105

Λεξιλόγιο Όρων	109
Αλφαβητικό ευρετήριο	135
Βιβλιογραφία	146

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.